

Tahdon asia

The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän
käyttöönotkokokemuksia Kanta-Hämeen keskussairaalan
nuorisopsykiatrian toimintaterapiassa

Toimintaterapian
koulutusohjelma,
Toimintaterapeutti
Opinnäytetyö
6.4.2009

Mirjami Pesonen
Laura Virtanen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Toimintaterapian koulutusohjelma		Toimintaterapeutti	
Tekijä/Tekijät			
Mirjami Pesonen ja Laura Virtanen			
Työn nimi			
Tahdon asia. The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän käyttöönotkokokemuksia Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapiassa.			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäyte	6.4.2009	58+7	
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien kanssa. Opinnäytetyön aiheena oli VQ -arviointimenetelmän käyttöönottoprosessin tarkastelu arviointiryhmässä. Opinnäytetyömme tarkoitus oli vastata toimintaterapeuttien käytännön työstä nousevaan tarpeeseen ja selvittää, miten VQ soveltuu heidän käyttöönsä nuoren tahdon arvioinnissa sekä miten VQ:n avulla saatavaa tietoa voidaan hyödyntää asiakastyössä. Koekäyttöä varten raakasuomensimme VQ:n käsikirjan ja sen arviointilomakkeet työelämä-yhteistyökumppaniemme käyttöön. Selvitimme myös, miten uuden arviointimenetelmän käyttöönottoprosessi eteni ja kuinka raakasuomennoksen olemassaolo vaikutti käyttöönottoprosessiin.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin tammi-helmikuussa 2009 kyselylomakkeen ja toimintaterapeuttien haastattelun avulla. Kyselylomakkeen avulla selvitimme VQ -arviointimenetelmän soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä arviointiryhmässä. Pelkistimme ja ryhmittelimme kyselylomakkeen avoimet laadulliset vastaukset. Ryhmistä muodostimme alaluokkia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Haastattelun avulla selvitimme käyttöönottoprosessiin liittyviä tekijöitä. Pyysimme lisäksi asiantuntijoilta palautetta tekemästämme raakasuomennoksesta. Sekä haastattelun vastaukset että asiantuntijapalaute kirjattiin opinnäytetyöhön kommentteina. Kyselylomakkeen aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja kommenttien pohjalta kirjoitimme opinnäytetyömme johtopäätökset.</p> <p>Johtopäätösten mukaan VQ:n avulla saatavaa tietoa nuoren tahdosta voi hyödyntää lausunnon kirjoittamisessa, perhetyöohjassa, moniammatillisessa yhteistyöohjassa, terapian tavoitteiden asettelussa sekä nuoren hoidon suunnittelussa ja hoitoon sitouttamisessa. VQ:n käyttäminen arviointiryhmässä oli kuitenkin haasteellista havainnoinnin ja toiminnan mahdollistamisen yhdistämisen vaikeuksien vuoksi. Raakasuomennos puolestaan mahdollisti arviointimenetelmän käyttöönoton, mutta sen keskeneräisyys vaikeutti sisällön ymmärtämistä erityisesti pisteytyksen osalta. VQ -arviointimenetelmän käyttöönotto kokonaisuudessaan osoittautui vaativaksi prosessiksi, johon vaikuttivat rajalliset aikaresurssit, puutteellinen suunnittelu ja sitä kautta perehdyttämisprosessiin sitoutumisen ongelmat.</p> <p>Johtopäätösten perusteella VQ soveltuu työelämäyhteistyökumppaniemme käyttöön, koska se antaa hyödynnettävää tietoa nuoren tahdosta. VQ -arviointimenetelmän käytettävyyttä lisäksi virallinen suomenkielinen käänös. Uuden menetelmän onnistunut käyttöönotto vaatii selkeää suunnitelmallisuutta sekä perehdyttäjän ja perehdytettävien sitoutunutta ja pitkäjänteistä yhteistyötä.</p>			
Avainsanat			
VQ -arviointimenetelmä, nuoren tahdon arviointi, ryhmätilanne, käyttöönotto			

Degree Programme in Occupational Therapy		Degree Bachelor of Health Care
Author/Authors Mirjami Pesonen and Laura Virtanen		
Title A Matter of Volition. Experiences of implementation of the Volitional Questionnaire in Occupational Therapy Unit in Kanta-Häme Central Hospital's Adolescent Psychiatry Ward.		
Type of Work Thesis	Date 6.4.2009	Pages 58+7
<p>ABSTRACT</p> <p>This thesis was made in cooperation with the occupational therapists who work in the occupational therapy unit in Kanta-Häme Central Hospital's adolescent psychiatry ward. The objective of this study was to test the VQ in a group observation setting. To test the VQ we translated the manual and the rating forms from English to Finnish for our partner in cooperation. The occupational therapists had a need for a tool, which they could use to evaluate volition of adolescents and use the information about volition gathered from evaluation to work with the clients. The purpose of this study was to examine these two matters of usability. Another aim was to study the process of implementation of an observational assessment and gather information about the influence of using a Finnish translation on the process of implementation.</p> <p>The data for this study was gathered by making a questionnaire and interviewing the occupational therapists in Kanta-Häme Central Hospital in January and February 2009. In addition, we asked for feedback on the Finnish translation from specialists. The questionnaire was about the usability of VQ in a group setting. All replies corresponding to the research problem were extracted, simplified and grouped, and organised further into subcategories. Interviews were carried out to examine the implementation process. The interview replies and the feedback of specialists were written in the final project as comments. The conclusions of the study were drawn from the results of gathered information.</p> <p>According to the results, exploitable information of volition can be gathered through the use of the VQ. The information can be used in issuing a certificate, working with the client's family, working multiprofessionally, in planning of a treatment and goals of a therapy, and committing client to the treatment. Using the VQ in a group setting was challenging due to the difficulties in uniting observation and instructing the task simultaneously. The Finnish translation made the use of the assessment tool possible but the incompleteness of the translation, especially the rating scale, made the understanding of its content difficult. The process of implementation turned out to be demanding. The process was influenced by limited resources of time, insufficient planning and thereby problems of committing to the initiation.</p> <p>As a conclusion, the VQ is a suitable tool for the partner in cooperation because the VQ offers useful information on volition of an adolescent. The usability of the VQ would be increased by an official Finnish translation of the assessment tool. A successful process of implementation of a new assessment tool requires sufficient planning and committing to the implementation and working persistently together by both parties of initiation.</p>		
Keywords VQ, evaluation of volition of an adolescent, group setting, implementation		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapia.....	2
2.2	Ongelmana nuoren tahdon arviointi	4
2.3	Millä arvioida nuoren tahtoa?	5
2.4	The Volitional Questionnaire.....	6
2.4.1	VQ:n pisteytysasteikko	10
2.4.2	VQ:n tavoitteet	11
2.4.3	VQ:n luotettavuus.....	12
2.5	Arviointivälineen valinta	12
2.6	Hyvän implementoinnin malli	13
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	14
3.1	Toteutussuunnitelma.....	14
3.2	Tutkimuskysymykset.....	15
4	VQ:N IMPLEMENTOINTIPROSESSI.....	16
4.1	Tarve ja sitoutuminen	16
4.1.1	VQ:n raakasuomennoksen taustatekijät	18
4.1.2	VQ:n raakasuomennoksen tekeminen	19
4.2	Oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen.....	23
4.2.1	Aineiston kerääminen	25
4.2.2	Kyselylomake	25
4.3	Vastuunotto	26
4.3.1	Aineiston kerääminen	27
4.3.2	Haastattelu	28
4.3.3	Raakasuomennoksen asiantuntijapalaute	28
5	AINEISTON ANALYSOINTI	29
5.1	Kyselylomake.....	29
5.1.1	Pelkistäminen	30
5.1.2	Pelkistysten ryhmitteleminen	30
5.2	Haastattelu ja raakasuomennoksen asiantuntijapalaute.....	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
6.1	VQ:n soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tarkastelua arviointiryhmässä... 32	
6.1.1	Tahdon arviointiin vaikuttavat tekijät arviointiryhmässä	32
6.1.2	VQ:n avulla saatavan tiedon hyödyntäminen asiakastyössä.....	34
6.2	VQ:n implementointiprosessin tarkastelua	36
6.2.1	Tarve ja sitoutuminen	37
6.2.2	Oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen	39
6.2.3	Vastuunotto	41
6.3	Raakasuomennoksen tarkastelua.....	42
7	TUTKIMUKSEN ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS	45
7.1	Tutkimusetiikka.....	45
7.2	Luotettavuus.....	47

8	POHDINTA.....	49
	LÄHTEET.....	55
	LIITTEET 1-7	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien Paula Laasasen ja Anne Rekolan kanssa. Opinnäytetyön aiheena oli vastata toimintaterapeuttien käytännön työstä nousevaan tarpeeseen arvioida nuoren tahtoa ja soveltaa tietoa tahdosta asiakastyössä. Opinnäytetyömme käsittelee *The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän* (2007, tästä lähtien käytämme opinnäytetyössämme arviointimenetelmästä kirjainlyhennettä VQ) implementointiprosessia nuorten toimintamahdollisuuksien arviointiryhmässä.

Tarkastelemme opinnäytetyössämme VQ -arviointimenetelmän implementointiprosessia käyttäen sen teoreettisena runkona Marja Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallia. Uuden arviointimenetelmän implementointiprosessiin sisältyi myös VQ:n käsikirjan ja arviointilomakkeiden raakasuomentaminen. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, miten VQ -arviointimenetelmä soveltuu Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien käyttöön nuoren tahdon arvioinnissa arviointiryhmässä, sekä miten VQ:n avulla saatavaa tietoa voidaan hyödyntää asiakastyössä. Selvitimme myös, miten uuden arviointimenetelmän implementointiprosessi eteni ja kuinka raakasuomennoksen olemassaolo vaikutti siihen.

Nuorten mielenterveysasiakkaiden tahdon arviointi aiheena on ajankohtainen, kun otetaan huomioon suomalaisen nuorison lisääntynyt pahoinvointi ja sen seurauksena näytetyneet järkyttävät tapahtumat, kuten esim. Jokelan ja Kauhajoen kouluammukset. Helsingin Sanomissa väkivaltatutkija Martti Lehti arvioi, että tällaisia tapauksia tulee todennäköisesti lisää. (HS 24.9.2008.) Aiheen mielenkiintoisuus korostuu lisäksi siksi, että uusimman VQ -arviointimenetelmän version (2007, versio 4.1) käytöstä ei ole kerätty käyttökokemuksia Suomessa psykiatrisessa hoidossa olevien nuorten tahdon arviointimenetelmänä. VQ -arviointimenetelmää on ylipäätään tutkittu melko vähän nuorten parissa. Teressa Juhaninmäki tutki VQ:ta yhtenä osana nuorten toimintakykyä kartoittavaa arviointipakettia. Opinnäytetyössä todettiin, että VQ koettiin yhtenä arviointipaketin osana tuovan lisää struktuuria arviointiin ja sitä kautta työkaluja nuorten toimintakyvyn vahvuuksien sekä pulmien perusteluun. (Juhaninmäki 2008.) VQ -arviointimenetelmää ja sen käytettävyyttä on kuitenkin tutkittu muilla asiakasryhmillä Suomessa. Sekä Jaana Ritsilän (2002) pro gradu -tutkielman että Johanna Huttusen ja Anu Mäkisen (2005) opinnäytetyön tutkimuksien tulosten mukaan jatkotutkimusta tarvitaan VQ:n työstämi-

seksi asialliseen suomenkieliseen asuun (Ritsilä 2002: 1, 66–67; Huttunen – Mäkinen 2005: 2, 35–37).

Opinnäytetyömme tutkimusaineiston tavoitteena oli vastata VQ:n soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä koskeviin kysymyksiin ja toivoimme, että VQ:n implementointiprosessin kautta työelämäyhteistyökumppani saisi arviointimenetelmästä itselleen käyttökelpoisen ja pysyvän työvälineen. Lisäksi toivoimme, että VQ:n implementointiprosessin kautta olisi mahdollista tarkastella, millaisia tekijöitä uuden arviointimenetelmän käyttöönottamisessa tulee ottaa huomioon ja minkälaisia resursseja se vaatii.

Raporttimme alussa avaamme opinnäytetyömme lähtökohdat. Kerromme työelämäyhteistyökumppanistamme, heidän tarpeistaan sekä VQ -arviointimenetelmästä, Kielhofnerin (2008) inhimillisen toiminnan mallista ja Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallista. VQ:n implementointiprosessin kautta kerromme, minkälaisia asioita huomioimme ennen arviointimenetelmän implementointia, implementoinnin aikana sekä implementoinnin jälkeen. Näiden vaiheiden kautta käsittelemme VQ:n koekäyttöä, raakasuomentamisen tekoprosessia ja opinnäytetyön tutkimusaineiston keräämistä. Olemme nivoneet nämä osa-alueet yhteen, sillä haluamme käyttää implementointiprosessin runkoa opinnäytetyömme punaisena lankana. Implementointiprosessin kautta lukijan on helpompi seurata koekäytön eri osa-alueita, joita on opinnäytetyömme monivaiheisuuden vuoksi useita. Johtopäätöksissä käsittelemme arviointimenetelmän soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tuloksia sekä tarkastelemme implementointiprosessiin vaikuttaneita tekijöitä.

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapia

Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian osastoilla tutkitaan ja hoidetaan 13 - 18 -vuotiaiden nuorten vakavia psyykkisiä häiriöitä. Tutkimukseen ja hoitoon osallistuvat erikoislääkäri, hoitajat, psykologi, toimintaterapeutti ja sosiaalityöntekijä. Toimintamuotoja osastoilla ovat yksilö- ja yhteisöhoito, toiminnalliset menetelmät ryhmissä ja yksilöllisesti sekä perhe- ja verkostokeskeinen työskentely. Osastolla P6A on 8 kokovuorokautista paikkaa akuuttia sairaalahoitoa ja tiiviimpää hoitoa tarvitseville nuorille.

Osasto P6B toimii viikko-osastona maanantaiaamusta perjantai-iltapäivään. Osastolla on 6 kokovuorokautista paikkaa ja 3 paikkaa päivänuorille. Osasto toimii kuntouttavana ja pidempiin hoitoihin keskittyvänä nuorten tutkimus- ja hoitopaikkana. Osastoille vaaditaan lääkärin lähete (B1 tai M1 tahdosta riippumattomaan tarkkailuun). (Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin Ky 2008.)

Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikoilla tutkitaan ja hoidetaan 13 - 18 -vuotiaina poliklinikalle lähetettyjä nuoria. Hoito poliklinikalla on usein pitkäkestoista. Nuoren ja hänen perheensä tutkimukseen ja hoitoon osallistuvat erikoislääkäri (nuorisopsykiatri), psykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä ja toimintaterapeutti. Tutkimus- ja hoitomuotoja ovat psykiatriset ja psykologiset tutkimukset, toimintakyvyn arviointi, yksilöpsykoterapia, perhe- ja verkostotyö sekä ryhmämuotoiset hoidot. Poliklinikalle hakeudutaan lähetteellä, jonka voi saada kouluterveydenhuollosta, terveystieteiden keskuslaitoksesta tai muilta terveydenhuollon ammattilaisilta. Yleisimpiä poliklinikalle lähettämisen syitä ovat masennus, ahdistuneisuus, vakavat käyttäytymisen ongelmat, syömishäiriöt ja vakavat kriisitilanteet. (Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin Ky 2008.) Työelämän yhteistyökumppanimme toimivat Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian yksikön toimintaterapeutit Paula Laasanen ja Anne Rekola.

Toimintaterapeutti Paula Laasanen työskentelee Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian yksikössä pääsääntöisesti osastonuorten parissa. Hänen työnkuvaansa kuuluu viikoittain erilaisten ryhmien ohjaus. Näitä ryhmiä ovat mm. toimintaterapiaryhmä ja luovan ilmaisun kuvaryhmä. Ryhmät ovat luonteeltaan täydentyviä tai avoimia. Ryhmien ohjaamisen lisäksi Laasanen tekee myös yksilöllisiä toimintakyvyn arviointeja. Lähetteet arviointeihin tulevat osastolta. Arviointimenetelminä hän käyttää mm. toiminnan havainnointia, itsearviointia ja haastattelua. Laasanen tekee arvioinneista yhteenvedon, joka käydään läpi verkostopalaverissa. Hänen toimenkuvaansa ei kuulu suora perhetyö. (Laasanen – Rekola 2008.)

Toimintaterapeutti Anne Rekola työskentelee Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian yksikössä pääsääntöisesti polikliinisten asiakkaiden kanssa. Työhön kuuluu toimintaterapia-arviointien lisäksi terapiatyö. Polikliinisella puolella terapiasuhteet ovat pitkiä ja toteutuvat sekä yksilöllisesti että ryhmämuotoisina. Työnkuvaan kuuluu myös koulu- ja kotikäyntejä. Polikliinisessä työssä painottuu jatkuva arvioiminen. Tarvittaes-

sa Rekola pystyy toteuttamaan liukumaa polikliinisen ja osastotyön välillä. Rekolan työ jalkautuu lisäksi poliklinikan ulkopuolelle. Hän osallistuu toimintaterapeutin roolissa mm. Vanajaveden taideopistossa kuvallisen ilmaisun ryhmään. (Laasanen – Rekola 2008.)

Paula Laasanen ja Anne Rekola toteuttavat yhdessä neljä kertaa vuodessa arviointiryhmäjakson, johon nuoret ohjautuvat poliklinikalta. Siihen osallistuu kerrallaan neljä nuorta ja se toteutetaan neljänä eri ryhmäkertana. Arviointimenetelminä ryhmässä Laasanen ja Rekola käyttävät Model of human occupation screening tool -arviointimenetelmää (2004), itsearviointi -kyselylomaketta perustuen mukaillen Sisko Salo-Chydeniuksen (2001) Selvästi eteenpäin – päivittäisten toimien ja päihteiden -itsearviointilomakkeeseen, toiminnan havainnointia ja kuvankäyttöä. Arviointiryhmää varten he ovat koonneet arviointikansion, jonka mukaan he etenevät arvioinnissa. (Laasanen – Rekola 2008.)

2.2 Ongelmana nuoren tahdon arviointi

Paula Laasanen ja Anne Rekola käyttävät toimintaterapia-arviointiryhmissä mm. MOHOST -arviointimenetelmää (2004). MOHOST -arviointimenetelmää voidaan käyttää asiakkaiden kanssa silloin, kun halutaan kartoittaa, mille osa-alueelle tai -alueille asiakkaan ongelmat tarkemmin sijoittuvat (Kielhofner 2008: 167). Laasanen ja Rekolan mukaan toimintamahdollisuuksien arvioinneissa nousee esille, että nuorisopsykiatrisen yksikön asiakkaista valtaosalla on ongelmia toimintaan motivoitumisessa ja oman tahdon ilmaisemisessa. Nuoret käyttäytyvät vetäytyvästi, eivätkä osaa tehdä päätöksiä oman toiminnan valintojen suhteen. Osa nuorista ei pysty sanallisesti ilmaisemaan itseään, eikä osallistu mihinkään toimintaan. Toimintaterapeuttien toiveena on saada tietää, mikä standardoitu arviointimenetelmä sopisi tahdon osa-alueen tarkempaan arviointiin sekä ryhmä- että yksilötilanteessa. Arviointimenetelmän avulla tulisi saada asiakastyössä hyödynnettävää tietoa nuoren tahdosta. Laasanen tuo lisäksi esille, että kaipaa arviointiin struktuuria. Hän on mm. pohtinut OPHI-II -arviointimenetelmän (1999) käyttöönottamista. (Laasanen – Rekola 2008.) OPHI-II -haastatteluarviointimenetelmä kartoittaa asiakkaan toimintahistoriaa ja toimintakykyä (Kielhofner 2008: 266). Laasanen kaipaa kuitenkin toimintahistoriaa kartoittavaa arviointimenetelmää enemmän työvälinettä nimenomaan tahdon arvioimiseen (Laasanen – Rekola 2008).

2.3 Millä arvioida nuoren tahtoa?

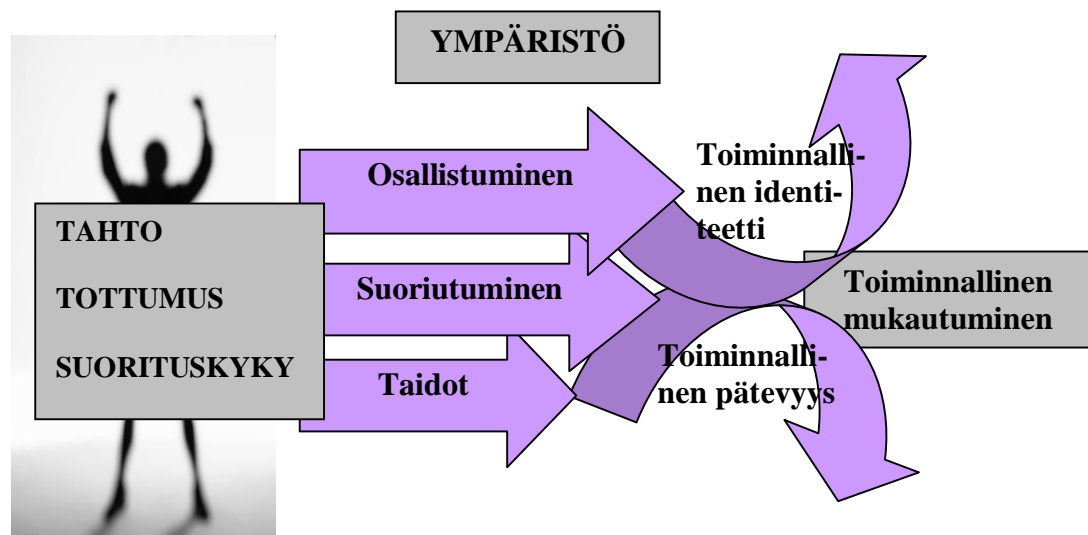
Käytettävyyden selvittämisen keskeisiä menetelmiä ovat käyttäjien tehtävien, osaamisen ja toimintaympäristön selvittäminen sekä sen dokumentointi (Sinkkonen – Kuoppala – Parkkinen – Vastamäki 2006: 275). Kartoitimme työelämäyhteistyökumppanin kanssa käydyissä keskusteluissa heidän työnkuvaansa, arviointitilanteiden käyttök kontekstia ja sitä, millaisia ominaisuuksia arviointimenetelmällä tulisi olla, jotta se vastaisi heidän tarpeitaan. Keskusteluissamme nousi esille, että yhteistyökumppanin tarpeita vastaavan arviointimenetelmän tulisi soveltua sellaisten nuorten arviointiin, joilla on ongelmia toimintaan motivoitumisessa ja oman tahdon ilmaisemisessa. Sen tulisi lisäksi perustua havainnointiin, sillä Laasasen ja Rekolan mukaan nuorisopsykiatrian asiakkaat eivät aina pysty arvioimaan itse omia toimintamahdollisuuksiaan. Arviointimenetelmää tulisi pystyä käyttämään sekä yksilö- että ryhmätilanteessa ja siitä nousevaa tietoa pitäisi pystyä hyödyntämään monipuolisesti. (Laasanen – Rekola 2008.) Toisin sanoen tarkastelun kohteeksi nousi arviointimenetelmän käytettävyys.

Käytettävyyden tutkimuksen mukaan ihmiset ovat niin tuotteen käyttäjinä kuin tottuuksiltaan erilaisia. Kun tutkitaan jonkin tuotteen käytettävyyttä, selvitetään persoona- ja tilannekohtaisia tekijöitä. Näihin tekijöihin kuuluvat ihmisen kyvyt ja mahdollisuudet, tehtävät, tilanne sekä tila. (Sinkkonen ym. 2006: 23–25.) Lähtiessämme etsimään työelämäyhteistyökumppanin tarvetta vastaavaa arviointimenetelmää, tarkastelemme asiaa hyvän käytettävyyden näkökulmasta. Arviointimenetelmän tulisi soveltua työelämäyhteistyökumppanin käyttöön kahdella tavalla: sen tulisi työvälineenä sopia arviointitilanteiden käyttök kontekstiin ja antaa toimintaterapeuteille hyödynnettävää tietoa nuoren tahdosta.

Tutustuimme olemassa oleviin tahtoa arvioiviin menetelmiin, kuten *The Modified Interest Checklist (1983)* -arviointimenetelmään, *OSA - Occupational Self Assessment (2006)* -arviointimenetelmään ja *The Volitional Questionnaire (2007)* -arviointimenetelmään ja lähdimme selvittämään, minkälainen arviointimenetelmä vastaisi yhteistyökumppanin tarpeisiin ja mitä uuden arviointimenetelmän käyttöönottoprosessissa tulisi ottaa huomioon. Kartoittamistamme arviointimenetelmistä VQ antaa yksityiskohtaisinta tietoa tahdon alueesta, koska se on keskittynyt pelkästään tahdon arviointiin. Käyttöönottoprosessin tekijöitä lähdimme tarkastelemaan tutustumalla Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin malliin.

2.4 The Volitional Questionnaire

Gary Kielhofnerin inhimillisen toiminnan malli (The Model Of Human Occupation) (2008) antaa laajan, kokonaisvaltaisen ja eheän näkemyksen ihmisen toiminnasta. Malli pyrkii selittämään ihmisen toiminnallista suoriutumista, miten ihminen motivoituu toimintaan ja mistä toiminta muodostuu. (Kielhofner 2008: 4, 12.)

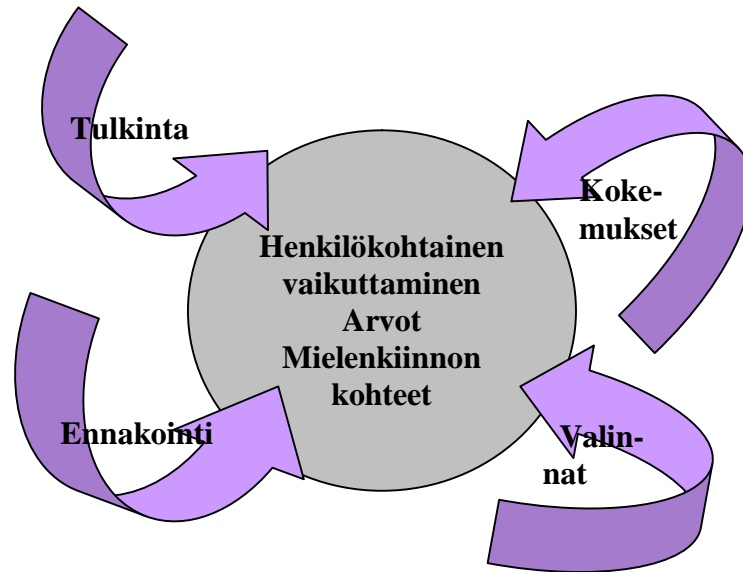
KUVIO 1. Inhimillisen toiminnan mallin käsitteet suhteessa toisiinsa (Kielhofner 2008: 148).

Kielhofnerin mukaan ihminen rakentuu kolmesta toisiaan yhdistävästä osatekijästä: *tahdosta* (volition), *tottumuksesta* (habituation) ja *suorituskyvystä* (performance capacity), sekä ympäristön vaikutuksesta näihin kolmeen osatekijään (KUVIO 1) (Kielhofner 2008: 4, 12).

The Volitional Questionnaire - arviointimenetelmä on havainnointiin perustuva arviointimenetelmä, joka tutkii asiakkaan motivaatiota Kielhofnerin (2002) *tahdon* (volition) käsitteen kautta. Koska VQ:n avulla pystyy havainnoimaan, miten asiakas toimii ja reagoi ympäristössään, se auttaa ymmärtämään myös asiakkaan sisäisiä motiiveja. VQ:n avulla saa lisäksi tietoa siitä, miten ympäristö mahdollistaa ja estää tahdon esiintymistä. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1.)

Kielhofnerin mukaan ihmisen tahdonalaisia tunteita ja ajatuksia ovat *arvot* (values), *henkilökohtainen vaikuttaminen* (personal causation) sekä *mielenkiinnon kohteet* (inter-

ests). Tahtoon vaikuttavat ihmisen biologiset taipumukset, kuten vireyden tila, aistimukset, temperamentti ja joskus erilaiset vammat. Nämä henkilökohtaiset taipumukset vaikuttavat puolestaan siihen, minkälaisia kykyjä ihmiselle kehittyy, mistä hän nauttii ja mitä hän pitää tärkeänä. Tahdon prosessi ihmisen toiminnassa (KUVIO 2) näkyy siten, että ihminen alkaa ennakoida tulevaa toimintaansa. Ihminen tekee tällöin valintoja, tulkitsee toimintaansa menneisyyden kokemusten valossa ja toimii sen perusteella. (Kielhofner 2008: 34–35.)

KUVIO 2. Tahdon prosessi inhimillisen toiminnan mallissa (Kielhofner 2008: 34).

Arvot (values) määrittelevät ihmiselle sen, mitä asiat merkitsevät, kuinka ihmisen kuuluu toimia sekä mitkä tavoitteet ja pyrkimykset ovat toivottuja. Kulttuuri vaikuttaa arvojen muodostumiseen ja tahdon prosessiin. Arvot vaikuttavat ihmisen toiminnallisista kokemuksista muodostuvaan omanarvontuntoon. Toisin sanoen ihminen ei toimi vastoin omia arvojaan tuntematta häpeää, syyllisyyttä, epäonnistumista tai riittämättömyyttä. (Kielhofner 2008: 39–40.)

Henkilökohtainen vaikuttamisen (personal causation) osa-alue sisältää kaksi tekijää: *kyvykkyyden tunteen* (sense of personal capacity) ja *minä-pystyvyyden* (self-efficacy). Ensimmäinen tekijä, kyvykkyyden tunne, on ihmisen jatkuvaa arviota omista fyysisistä, älyllisistä ja sosiaalisista kyvyistään. Se on aktiivista tietoisuutta siitä, pystyykö elämään itselleen mieluisaa elämää. Toinen osatekijä, minä-pystyvyys, on ihmisen sisäinen tunne siitä, kuinka hän pystyy käyttämään omaa suorituskykyään toimiakseen haluamal-

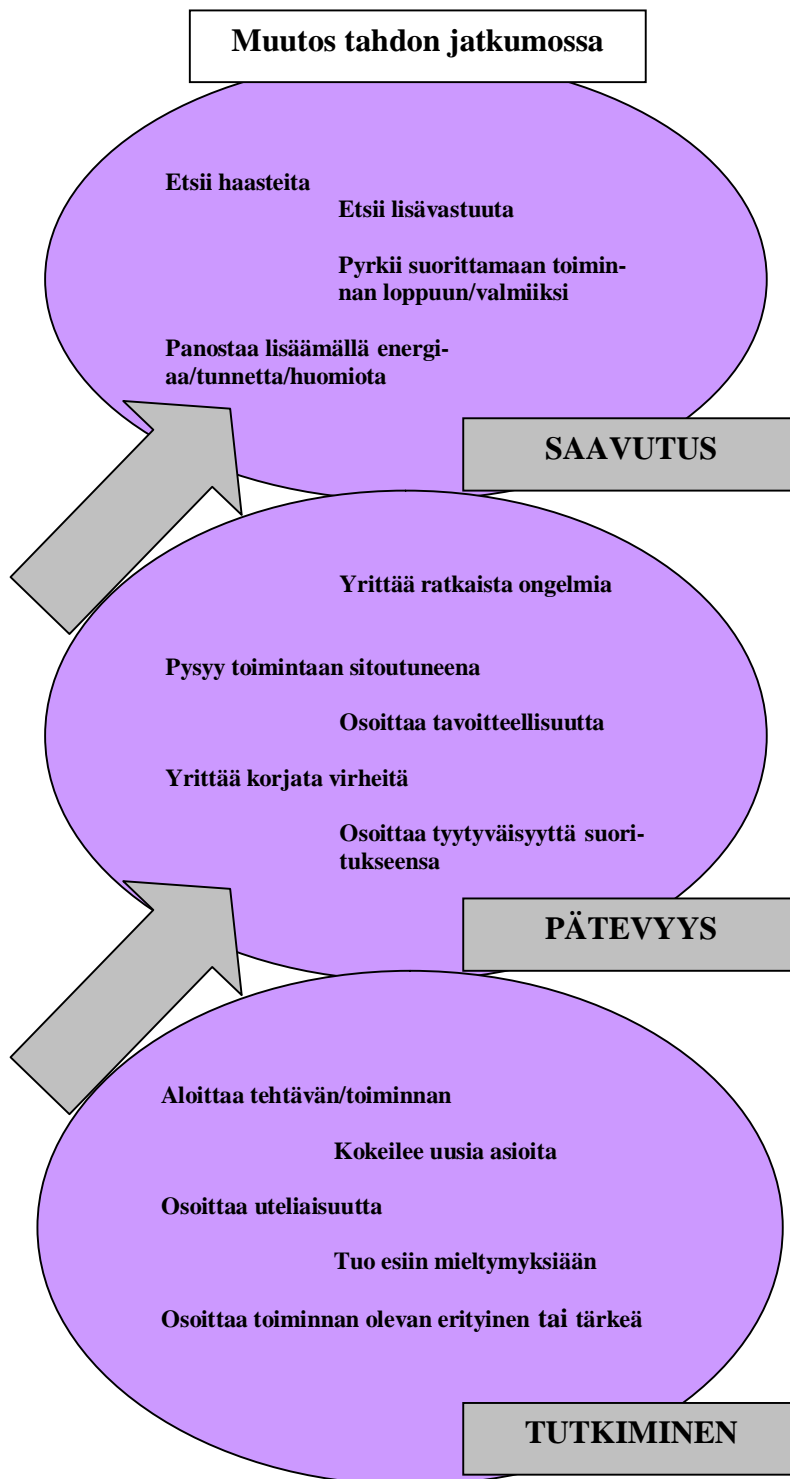
laan tavalla. Minä-pystyvyys pohjautuu *itsehillintään* (self-control). Jotta ihminen pystyisi hyödyntämään suorituskyykyään tehokkaasti, täytyy hänen pystyä myös hallitsemaan ajatuksiaan ja tunteitaan, sekä ottamaan vastuu omista päätöksistään ja teoistaan. (Kielhofner 2008: 35–38.)

Mielenkiinnon kohteet (interests) ovat toimintoja, jotka ihminen kokee mielihyvää ja tyydytystä tuottaviksi. Mielenkiinnon kohteet heijastuvat vahvasti tahdon prosessista. *Mielihyvän tunne* (enjoyment) vaihtelee suuresti eri toimintojen välillä ja siihen vaikuttavat useat eri tekijät. Eniten houkuttelevat toiminnat ovat yleensä niitä, jotka ihminen kokee usealla eri tavalla mielihyvää tuottaviksi. (Kielhofner 2008: 44.)

Keskeistä tahdon käsitteessä on sen vaihtelu asiakkaalla: tahtoa voi olla joko enemmän tai vähemmän. *Tahdon jatkumossa* (the volitional continuum, KUVIO 3) tahdon vaihtelu on esitetty matalammasta korkeampaan, kolmen tason mukaisesti: *tutkiminen*, *pätevyys* ja *saavutus* (exploration, competency, achievement). Tutkimisen taso tarkoittaa kaikkein matalinta tahdon esiintymistä, ns. motivaation perustasoa, kun taas saavutuksen taso tarkoittaa motivaation korkeinta esiintymistä. Tahdon jatkumolla eteneminen tutkimisen tasolta saavutuksen tasolle vaatii lisääntyntä kyvykkyyden tunnetta ja minä-pystyvyyttä, suurempaa tekemisestä saatavaa mielihyvän ja tyydytyksen tunnetta, sekä toimimista omien arvojen mukaisesti. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 5.)

VQ -arviointimenetelmää voivat käyttää toimintaterapeutit ja muut ammattilaiset, jotka ovat kiinnostuneita asiakkaan motivaatiosta. VQ:n antaman tiedon muuttaminen terapiainterventioksi ja tavoitteiksi vaatii arviointimenetelmän taustalla olevan inhimillisen toiminnan mallin (2002) teorian ymmärtämistä. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1.)

Monet muut tahdon osa-alueen arviointimenetelmät (esim. haastattelut, muistilistat, itsearviointiin perustuvat kyselyt) vaativat asiakkaalta kielellisiä ja kognitiivisia kykyjä, joita kuitenkin kaikilla asiakkailla ei ole. VQ arvioi tahdon osa-alueita havainnointiin perustuen, minkä vuoksi se on tehokas arviointimenetelmä käytettäväksi myös sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on mahdollisesti ongelmia kielellisillä ja/tai kognitiivisilla osa-alueilla. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1.)

KUVIO 3. Tahdon jatkumo (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 10).

Havainnoinnin avulla kerättävä tieto asiakkaan tahdosta kirjataan VQ:n arviointilomakkeisiin, joita on yhteensä kuusi erilaista. VQ sisältää kaksi ympäristön havainnointilomaketta, sekä yhden, kahden ja neljän havainnointikerran arviointilomakkeet 14 tahdon osion arviointiin, joissa tahtoa arvioidaan neliportaisella pisteytysasteikolla. VQ:n arvioinnin pisteytykset voidaan siirtää myös erilliselle koontilomakkeelle, jolloin voidaan

nähdä helposti mm. eri ympäristöjen tai toimintojen vaikutus tahdon jatkumon avulla. Asiakasta voidaan havainnoida missä tilanteessa tahansa, mm. päivittäisissä toiminnoissa sekä terapiakerroilla. Näin ollen VQ -arviointia varten ei tarvitse erikseen järjestää standardoitua tilannetta. On suositeltavaa, että VQ:ta käytetään saman asiakkaan kanssa useammassa eri ympäristössä, jotta voidaan nähdä, miten ympäristöt vaikuttavat asiakkaan motivaation vaihteluun. Tahdon arviointilomakkeet ja ympäristölomake täytetään havainnoinnin perusteella. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1.)

VQ on suunniteltu käytettäväksi vanhempien lasten (kehityksellinen ikä yli 7 vuotta), nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden asiakkaiden kanssa. VQ suunniteltiin alun perin tahdon arviointiin asiakkaille, joilla on merkittäviä kognitiivisia, verbaalisia ja fyysisiä rajoitteita. Vaikka VQ:n ensisijainen käyttötarkoitus on edelleen niiden asiakkaiden tahdon arvioinnissa, jotka eivät itse pysty tahdostaan kertomaan, sen on todettu olevan käyttökelpoinen myös niiden asiakkaiden kanssa, joiden toimintakyky on parempi. Joissakin tapauksissa asiakkaita itseään on opetettu käyttämään VQ:ta oman tahdon havainnoimisessa ja ympäristön vaikutuksen tiedostamisessa. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1–2.)

2.4.1 VQ:n pisteytysasteikko

VQ:n pisteytysasteikolla arvioidaan asiakkaan toiminnan omatoimisuutta, sekä terapeutin asiakkaalle tarjoaman tuen jäsentelyn tai virikkeiden määrää, joita asiakas tarvitsee suoriutuakseen toiminnasta. VQ:n pisteytysasteikko on neliportainen ja nämä neljä pisteytystä ovat: *oma-aloitteinen* (spontaneous), *sitoutunut* (involved), *epävarma* (hesitant) ja *passiivinen* (passive). (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 18.)

Neljä eri pisteytystä määritellään seuraavasti:

- **Oma-aloitteinen**: Toimii ilman tukea, jäsentelyä tai kannustusta. Asiakas toimii epäröimättä ja ilman tuen, jäsentelyn tai kannustuksen tarvetta. Tämä pisteytys osoittaa, että havainnoitava tahtoon liittyvä toiminta on läsnä olevaa ja spontaania.
- **Sitoutunut**: Tarvitsee toimintaan vain vähän tukea, jäsentelyä tai kannustusta. Asiakas tarvitsee hieman ympäristön lisähuomiota, -kannustusta ja -jäsentelyä. Tämä pisteytys osoittaa, että havainnoitava tahtoon liittyvä toiminta saadaan esille vähäisen tuen avulla.

- **Epävarma:** Tarvitsee toimintaan maksimaalista tukea, jäsentelyä ja kannustusta. Asiakkaalla on toistuva tai ylenmääräinen tuen, jäsentelyn ja kannustuksen tarve, jotta tahtoon liittyvä toiminta saadaan esille. Tämä pisteytys tarkoittaa, että asiakkaalla on merkittäviä vaikeuksia olla ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa heikon tahdon ilmenemisen vuoksi.
- **Passiivinen:** Ei toimi edes tuen, jäsentelyn tai kannustuksen avulla. Tahtoon liittyvää toimintaa ei saada esille, vaikka asiakkaalle tarjottaisiin maksimaalinen määrä tukea, jäsentelyä ja rohkaisua. Tämä pisteytys tarkoittaa, että asiakkaalla voi esiintyä tahdon vajuusta ja asiakas on vakavasti rajoittunut kyvyssään aloittaa tahtoa vaativaa toimintaa.
- **E/H:** Ei havainnoitavissa. Toiminta ei mahdollistanut havainnoimista ja osion arvioimista. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 18.)

2.4.2 VQ:n tavoitteet

VQ:n tavoitteena on:

- havainnollistaa asiakkaan tahdon osa-alueita, jotta sitä saatavaa tietoa voidaan käyttää yhdessä muiden arviointimenetelmien kanssa kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi asiakkaan toimintakyvystä.
- tarjota asiakkaan motivaatiosta yksityiskohtaista ja konkreettista tietoa. (esim. henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja mielenkiinnon kohteet) Arviointimenetelmä tunnistaa, että jokaisen asiakkaan tahdon ilmeneminen on yksilöllistä, ja että asiakkaan motivoitumisen ymmärtäminen on oleellinen osa asiakaslähtöistä lähestymistapaa.
- tunnistaa asiakkaan ympäristöstä tekijöitä, jotka tukevat tai estävät asiakkaan tahdon ilmenemistä. Jokainen asiakas reagoi eri tavalla eri ympäristöissä, joten on tärkeää tunnistaa, miten nämä tekijät ovat osallisena asiakkaan motivaatioon.
- tarjota tietoa sellaisista toiminnoista ja olosuhteista, jotka lisäävät asiakkaan tahtoa (ts. kaikkein suurin motivaatio toimia). Tämä tieto auttaa selvittämään, minkälaista ympäristön tukea asiakas tarvitsee, jotta asiakkaan toiminnallinen suoriutuminen ja kokemukset suoriutumisesta paranisivat.

- tarjota olennaista tietoa asiakkaan hoidon ohjaamiseen ja interventioihin. Auttaa toimintaterapeutteja ja muita ammattilaisia asiakkaan tahdon osaluheen esille tuomisessa.
- tarjota keinoja arvioida asiakkaan osallistumiseen tähtääviä terapiastrategioita.
- kirjata asiakkaan motivaatiossa tapahtuvia vaihteluja. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1–2.)

VQ:ta voidaan käyttää yhdessä The Remotivation Process -interventiomenetelmän (2003) kanssa. Se on tarkoitettu käytettäväksi asiakkaiden kanssa, joilla on ilmennyt ongelmia tahdon ilmaisemisessa. Interventiomenetelmä rakentuu tahdon jatkumon mukaisesti ja tarjoaa terapeutille välineitä motivaation herättämiseen ja merkityksellisten toimintojen löytymiseen yhdessä asiakkaan kanssa. (Moho Clearinghouse 2008.)

2.4.3 VQ:n luotettavuus

VQ:ta on pyritty kehittämään useiden psykometristen tutkimusten kautta. Nämä tutkimukset ovat osoittaneet, että VQ:n arvioinnin osiot arvioivat tahdon jatkumoa, jossa tahdon aste vaihtelee matalasta (tutkimisen taso) korkeampaan (suorituksen taso). Tutkimukset myös vahvistavat, että terapeutit pystyvät tulkitsemaan pätevästi arvioinnin osioista saamaansa tietoa tahdosta monenlaisten asiakasryhmien kanssa. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että yksittäiset terapeutit käyttivät VQ:n pisteytysasteikkoa yhdenmukaisella tavalla. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 3.)

2.5 Arviointivälineen valinta

Gary Kielhofnerin mukaan VQ -arviointimenetelmä (versio 4.1, 2007) sopii jatkoarvioinniksi asiakkaille, joiden motivoitumisen selvät vaikeudet nousevat esille MOHOST -arviointimenetelmän avulla (Kielhofner 2008: 169). Löytämistämme tahtoa tarkemmin arvioivista strukturoiduista arviointimenetelmistä VQ tuntui vastaavan yhteistyökumppaniemme tarpeisiin parhaiten, sillä muut tahtoa arvioivat menetelmät vaativat asiakkaalta aktiivista osallistumista arviointiin ja kykyä havainnoida itseään sekä kykyä kertoa omista mielenkiinnon kohteistaan. Kielhofnerin mukaan esimerkiksi tahdon aluetta arvioiva The Modified Interest Checklist (1983) kerää tietoa asiakkaan mie-

lenkiinnon kohteista ja toimintaan sitoutumisesta tässä hetkessä sekä tulevaisuudessa. Toimintaterapeutti tulkitsee The Modified Interest Checklist:n tuloksia, joista voidaan nähdä asiakkaan yksilöllinen *mielenkiinnon kohteiden malli* (interest pattern). Asiakas suorittaa arvioinnin itse. Myös OSA - Occupational Self Assessment (2006) -arviointimenetelmän tarkoituksena on mitata asiakkaan itse havaitsemaa muutosta toiminnassaan. Arviointimenetelmä on suunniteltu asiakkaan toiminnallisen pätevyyden arviointiin. (Kielhofner 2008: 238–239, 246.) Koska Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian asiakkailla on hankaluuksia ilmaista omaa tahtoaan sanallisesti tai itsearvioiden, muut tahdon arviointimenetelmät eivät sovellu heidän kohdalla toimintakyvyn ja tahdon osa-alueen arviointiin yhtä hyvin kuin VQ.

Tutustuttuamme VQ -arviointimenetelmään tarkemmin päädyimme ehdottamaan sen koekäyttöä Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuteille. Yhdessä käymiemme keskustelujen jälkeen toimintaterapeutit päättivät lähteä koekäyttämään VQ -arviointimenetelmää.

2.6 Hyvän implementoinnin malli

Uuden menetelmän käyttöönotto on laaja prosessi, jota Marja Nevalainen tutki pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2007. Nevalainen tarkasteli pro gradussaan toimintakulttuurissa kehitetyn menetelmän siirtoprosessia edistäviä ja estäviä tekijöitä, sekä teki tutkimustulosten pohjalta ehdotuksen hyvästä implementoinnin mallista. Nevalaisen mukaan implementoinnilla tarkoitetaan menetelmän ja innovaation suunnittelua sekä sen käyttöönottoa. Suunnittelu ja käyttöönotto voidaan myös nähdä erillisinä. Tällöin implementointi tarkoittaa pelkästään käyttöönottoa. Implementointi tarkoittaa menetelmän suunnittelua, käyttöönottovaihetta sekä käyttöönoton seuranta. Nevalaisen hyvän implementoinnin mallissa huomioidaan menetelmän yhteiskunnallinen tarve, käyttäjäkoulutus, käyttöönotto sekä juurtuminen arkityöhön. Hyvän implementoinnin malli esittelee käyttöönottoprosessissa huomioitavia tekijöitä, jotka hän on jakanut koulutuksen kolmeen eri vaiheeseen: ennen koulutusta, koulutuksen aikana ja koulutuksen jälkeen. Näitä kolmea vaihetta tarkastellaan lisäksi käyttäjän, koulutuksen ja työyhteisön näkökulmista. (Nevalainen 2007: 5, 16, 46.)

KUVIO 4. Hyvän implementoinnin malli mukaillen (Nevalainen – Harra 2007: 38).

Käytimme hyvän implementoinnin mallia (2007) mukaillen opinnäytetyömme teoreettisena runkona, jonka ympärille rakensimme Kanta-Hämeen keskussairaalan toimintaterapeuttien uuden arviointimenetelmän käyttöönottoprosessin. Koska me emme opiskelijoina ole VQ -arviointimenetelmän asiantuntijoita, koimme, että meillä ei ollut valmiuksia järjestää toimintaterapeuteille varsinaista koulutusta arviointimenetelmän käytöstä. Nevalainen käyttää mallin teoriaosuudessa sanaa *koulutus*, jonka me olemme tästä syystä opinnäytetyössämme korvanneet sanalla *perehdytys*. Nevalainen käyttää myös käyttöönotossa huomioitavien tekijöiden jaottelussa sanaa *koulutus*, mutta olemme vaihtaneet sen *implementoinniksi* (KUVIO 4), joka kuvaa opinnäytetyömme käyttöönottoprosessia paremmin. Päädyimme käsitteen vaihtamiseen, koska emme keskity uuden arviointimenetelmän koulutukseen sillä tavoin, miten Nevalainen omassa mallissaan koulutuksen esittää. Hyvän implementoinnin malli toimii opinnäytetyössämme ennemminkin implementointiprosessissa huomioitavien tekijöiden listana. Käyttöönotossa huomioitavien tekijöiden lista löytyy opinnäytetyöstämme liitteenä (liite 1).

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

3.1 Toteutussuunnitelma

Opinnäytetyömme toteutui Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallin mukaisesti jakaantuen kolmeen implementointiprosessin vaiheeseen.

I vaihe – tarve ja sitoutuminen: Ensimmäisessä vaiheessa kartoitimme työelämäyhteistyökumppaniemme käytännön työelämästä nousevat tarpeet ja toiveet, joiden perusteel-

la valitsimme yhteistyössä toimintaterapeuttien kanssa koekäyttöön VQ -arviointimenetelmän. Tilasimme Yhdysvalloista VQ:n uusimman version (4.1, 2007) ja teimme siitä ohjaavien opettajien kehotuksesta raakasuomennoksen toimintaterapeuteille sekä suunnittelimme perehdytysprosessin yhdessä toimintaterapeuttien kanssa.

II vaihe – oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen: Toisessa vaiheessa perehdytimme toimintaterapeutit VQ -arviointimenetelmän käyttöön ja he koekäyttivät arviointimenetelmää sekä vastasivat kyselylomakkeisiin VQ -arviointimenetelmän soveltuvuudesta ja hyödynnettävyydestä.

III vaihe – vastuunotto: Kolmannessa vaiheessa keskityimme VQ -arviointimenetelmän juurruttamiseen ja haastattelimme toimintaterapeutteja implementointiprosessin vaiheista. Keräsimme sekä toimintaterapeuteilta että arviointimenetelmien asiantuntijoilta palautetta raakasuomennoksesta.

3.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme varsinaiset tutkimuskysymykset nousivat työelämäyhteistyökumppanien käytännön työn tarpeesta. Tarkoituksenamme oli tarkastella kahta ensimmäistä tutkimuskysymystä Sinkkosen (2006) hyvien käytettävyystekijöiden mukaan sekä kolmatta implementointiprosessia koskevaa tutkimuskysymystä Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallin vaiheiden mukaisesti.

Tutkimuskysymyksemme muotoilimme seuraaviksi:

1. *Miten VQ -arviointimenetelmä soveltuu toimintaterapeuttien käyttöön arviointiryhmässä Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapian yksikössä?*
2. *Miten työelämäyhteistyökumppanimme voi hyödyntää VQ -arviointimenetelmän avulla saatavaa tietoa?*
3. *Miten VQ -arviointimenetelmän implementointiprosessi toteutui Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapian yksikössä?*
 - Miten raakasuomennoksen olemassaolo vaikutti arviointimenetelmän käyttöönottoon?

Alun perin ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli seuraavanlainen: *Miten VQ -arviointimenetelmä soveltuu toimintaterapeuttien käyttöön Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapian yksikössä?* Muokkasimme ensimmäisen tutkimuskysymyksen uudelleen aineiston analyysivaiheessa. Perustelut tutkimuskysymyksen muutokselle löytyvät kappaleesta 5.2 Pelkistysten ryhmitteleminen.

4 VQ:N IMPLEMENTOINTIPROSESSI

Kuvaamme Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien VQ -arviointimenetelmän implementointiprosessin Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallin kolmen eri vaiheen mukaisesti.

4.1 Tarve ja sitoutuminen

Nevalaisen mukaan käyttäjällä tulee olla tarve välineelle ja välineen tulee olla luotettava, toimiva sekä helppokäyttöinen, jotta se voidaan ottaa onnistuneesti käyttöön. Nämä tekijät voivat jo ennen perehdyttämisen alkua vaikuttaa siihen, että organisaatio ja työntekijä sitoutuvat perehdytykseen ja ovat halukkaita oppimaan uutta. (Nevalainen 2007: 39, 47.)

Implementointiprosessin alussa selvitimme työelämäyhteistyökumppaniemme toiveita ja tarpeita yhteistyöpalavereissa keväällä ja syksyn alussa vuonna 2008. Tahtoa arvioivien menetelmien kartoittamisen jälkeen oli selvää, että toimintaterapeutit koekäyttäisivät VQ -arviointimenetelmää, koska se tuntui vastaavan heidän työelämästä nouseeseen tarpeeseen parhaiten.

Toimintaterapeutit tunsivat entuudestaan inhimillisen toiminnan mallin (2002, 2008) teorian ja kertoivat tuntevansa sen käsitteistön. Heillä oli lisäksi käytössään MOHOST -arviointimenetelmä (2004), joka pohjautuu myös inhimillisen toiminnan malliin VQ:n tavoin. Edellä mainituista syistä inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvan uuden arviointimenetelmän implementointiprosessiin lähteminen tuntui heistä luontevalta ja he suhtautuivat siihen innostuneesti.

Perehdyttäjän tulee huomioida perehdytettävien tarpeet ja käyttökonteksti sekä olla kiinnostunut ja uskoa ko. asiaan (Nevalainen – Harra 2007: 40). Uuden arviointimenetelmän käyttöönottamisen kannalta on merkityksellistä, että sitä voi käyttää omalla äidinkielellään. Laasanen ja Rekola totesivat haastattelussa, että heidän työssään on tyydyttävää joutua omaksumaan paljon vieraskielistä tekstiä. Suomenkielisten menetelmien käyttöönotto on heidän mielestään helpompaa. (Laasanen – Rekola 2009a.) Koska VQ -arviointimenetelmän testausosion uusimmasta versiosta ei ollut suomennosta, ehdottivat opinnäytetyötämme ohjaavat opettajamme raakasuumennoksen tekemistä opinnäytetyömme tuotoksena. Myös aiemmissa VQ:sta tehdyissä tutkimuksissa oli esitetty toive koko VQ:n käsikirjan suomennoksesta. Mm. Huttunen ja Mäkinen toivoivat, että VQ:sta tehtäisiin virallinen suomennos (Huttunen – Mäkinen 2005: 37). Samoin Ritsilän mielestä olisi tarpeellista tehdä jatkotutkimusta raakasuumennoksen parissa VQ:n työstämiseksi asialliseen suomenkieliseen asuun (Ritsilä 2002: 67). Raakasuumennoksen tekeminen oli perusteltavissa monesta eri näkökulmasta, joten teimme raakasuumennoksen syksyllä 2008 työelämäyhteistyökumppanimme käyttöön. Raakasuumennosprosessia käsittelemme tarkemmin kappaleessa 4.1.1 VQ:n raakasuumennoksen taustatekijät sekä 4.1.2 VQ:n raakasuumennoksen tekeminen.

Esimiehen sitoutuminen on tärkeää uuden menetelmän käyttöönotossa, sillä johdon tehtävänä on tukea muutosprosesseja ja varmistaa muutoksen vaatimat resurssit. Esimiehen sitoutuminen vaikuttaa olennaisesti työntekijöiden sitoutumiseen. (Nevalainen – Harra 2007: 39–41.) Koko asiakastyöhön osallistuvan henkilökunnan tulee olla tietoisia uudesta menetelmästä ja sitoutua uuden menetelmän käyttöönottoon (Lemminkäinen 2003: 153).

Ennen VQ -arviointimenetelmän koekäyttöä olimme yhteydessä sähköpostitse Laasanen ja Rekolan esimieheen sekä ylihoitajaan. Lähetimme heille sähköpostin liitteenä opinnäytetyömme työsuunnitelman, josta kävi ilmi opinnäytetyömme sisältö. Lisäksi tapasimme esimiehen tutkimuslupien allekirjoituspalaverissa, jossa esittelimme arviointimenetelmän implementointiprosessin lyhyesti. Varsinaisista implementointiprosessin vaatimista resursseista ei esimiehen kanssa keskusteltu. Laasanen ja Rekolan mukaan esimies oli mukana uuden arviointimenetelmän implementointiprosessissa lähinnä opinnäytetyön tutkimuslupa-asioihin liittyen (Laasanen – Rekola 2009). Työyhteisö ei osallistunut implementointiprosessiin.

Käyttäjän näkökulmasta uudenlaisten menetelmien opettelu on välttämätöntä ammattitaidon ylläpitämiseksi (Nevalainen – Harra 2007: 39–41). Toimintaterapeuttien ammattieettisten ohjeiden mukaan toimintaterapeutina työskentely edellyttää jatkuvaa ammattitaidon ja oman itsen kehittämistä. Toimintaterapian tulee perustua tutkimukseen pohjaavaan tietoon (näyttöön perustuva käytäntö). (Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet 2007.) Toimintaa kehitettäessä kannattaa samanaikaisesti perehdyttää useampi henkilö samasta organisaatiosta. Ennen varsinaista perehdyttämistä tutustuminen menetelmään ja perehdytysmateriaaliin helpottaa perehdyttämisen aloitusta sekä sitoutumista perehdytykseen. (Nevalainen – Harra 2007: 39–41, 49.)

Laasanen ja Rekola kertoivat haluavansa kehittää omaa työtään ja olivat siksi motivoituneita VQ -arviointimenetelmän implementointiprosessista. VQ -arviointimenetelmän koekäytön he näkivät mahdollisuutena saada nuoren toimintamahdollisuuksien arviointiin enemmän asiakaslähtöisyyttä ja sitä kautta lisää laatua. (Laasanen – Rekola 2008.)

Suunnittelimme yhden perehdytyskäynnin syksyille 2008. Pidimme tärkeänä, että toimintaterapeutit olisivat perehdytyskäynnillä paikalla yhtä aikaa säästääksemme resursseja ja mahdollistaaksemme ammatillisen vuoropuhelun. Koimme, että ennen perehdytystä toimintaterapeuttien olisi hyvä tutustua VQ -arviointimenetelmään etukäteen. Tätä tarkoitusta varten tapasimme toimintaterapeutit Hämeenlinnassa ja veimme heille tutustuttavaksi englanninkielisen version vuoden 2003 VQ:sta sekä Ritsilän (2002) raakasuomennoksen VQ:n vuoden 1998 versiosta, koska emme olleet vielä saaneet Yhdysvalloista tilaamaamme uusinta vuoden 2007 VQ:n käsikirjaa raakasuomentamista varten. Lisäksi veimme heille kopiot hiljattain uudistuneesta inhimillisen toiminnan mallin (2008) tahdon osa-alueesta, koska toimintaterapeuteilla ei ollut jatkuvassa käytössään uusinta versiota Kielhofnerin mallista. Raakasuomennoksen valmistuttua myöhemmin syksyllä lähetimme sen toimintaterapeuteille sähköisesti ennen varsinaista perehdyttämiskertaa, jotta he voisivat tutustua raakasuomennokseen ennen perehdyttämistä ja antaa palautetta sen kieliasusta.

4.1.1 VQ:n raakasuomennoksen taustatekijät

VQ:sta ilmestyi vuonna 2007 uusi käsikirjaversio (4.1), joka nojaa inhimillisen toiminnan mallin 3. painokseen vuodelta 2002. Uusi VQ eroaa aiemmasta vuoden 2003 versiosta (4.0) siten, että se esittelee tahdon arvioinnin osiot tahdon jatkumon mukaisesti, jolloin pisteytysten jakautuminen näkyy selkeämmin tahdon jatkumon eri tasoilla. Uu-

distumisen myötä VQ:n käyttäminen yhdessä Motivaation herättämisprosessin (2003) kanssa on tullut helpommaksi. Lisäksi VQ:n arviointilomakkeet ovat kehittyneet ja modernisoituneet.

Tilasimme MOHO Clearinghousen nettisivuilta (2008) uusimman version VQ:sta, koska meistä oli perusteltua tehdä raakasuomennos uusimmasta olemassa olevasta arviointimenetelmän käsikirjan versiosta. Teimme raakasuomennoksen nopealla aikataululla lokakuun 2008 aikana, sillä tavoitteenamme oli saada raakasuomennos koekäytettävään asuun mahdollisimman pian, jotta työelämäyhteistyökumppaneillamme olisi riittävän pitkä aika perehtyä arviointimenetelmän käsikirjaan ja arviointilomakkeisiin ennen varsinaista koekäyttöä.

Ohjaavat opettajamme kehottivat meitä käyttämään raakasuomennostyön apuna Jaana Ritsilän (2002) pro gradu -tutkielmaa ”Toimintaterapeuttien käsityksiä tahdosta ja kokemuksiä Tahdon arviointimenetelmän käyttöönotosta”, jota varten hän on suomentanut tahto -alueeseen liittyvää käsitteistöä inhimillisen toiminnan mallin teorian (1995, 1997, 2002) mukaan. Pro gradu -tutkielmansa osana hän on tehnyt raakasuomennoksen vuoden 1998 VQ -arviointimenetelmän testausosion. Raakasuomennoksessa käytimme osaa Ritsilän aiemmin raakasuomentamista käsitteistä. Käsikirjan muiden osioiden raakasuomennostyön teimme itse Metropolia ammattikorkeakoulun Internet-sivuilta löytyvää MOT (2008)- ja Suomi-englanti-suomi (2007) -sanakirjoja apuna käyttäen.

Opinnäytetyömme tuotoksena tekemämme VQ -arviointimenetelmän raakasuomennos ei ole virallinen käännös, vaan se on tarkoitettu ainoastaan Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien Paula Laasasen ja Anne Rekolan käyttöön. Raakasuomennoksen levittäminen tai kopioiminen on ehdottomasti kielletty. Koska kyseessä on epävirallinen käännös, raakasuomennosta tai sen kaikkia arviointilomakkeita ei ole myöskään liitetty opinnäytetyöhömmme.

4.1.2 VQ:n raakasuomennoksen tekeminen

Käsitteiden raakasuomentaminen

Pyrimme omassa raakasuomennoksessamme kääntämään käsitteet mahdollisimman yhdenmukaisiksi inhimillisen toiminnan mallin (2002) aiempien suomennosversioiden käsitteiden kanssa, jotta inhimillisen toiminnan mallin laajan käsitteistön suomennoksi-

en olisi mahdollista juurtua suomalaisten toimintaterapeuttien käyttöön. Vertasimme Ritsilän (2002) tekemää raakasuomennosta alkuperäiseen englanninkieliseen VQ:n käsikirjaan. Ritsilä on raakasuomentanut pro gradu -tutkielmaansa varten inhimillisen toiminnan mallin tahdon alueen käsitteitä sekä VQ:n käsikirjan (1998) teoriaosion mukaan että inhimillisen toiminnan mallin (2002) teorian mukaisesti. Lisäksi käytimme apuna Riitta Sulopuiston (2006) inhimillisen toiminnan mallin (2002) käsitteiden suomennoksia. Seuraavassa esimerkissä näkyy, miten inhimillisen toiminnan mallin tahdon alueen käsitteet ovat muuttuneet ajan kuluessa (TAULUKKO 1).

RAAKASUOMENTAJA	KÄSITE	RAAKASUOMENNOS
Jaana Ritsilä vuonna 2002 VQ:sta (1998)	<i>sense of efficacy</i>	tunne omista vaikutusmahdollisuuksistaan
Jaana Ritsilä vuonna 2002 inhimillisen toiminnan mallista (2002)	<i>self-efficacy</i>	minä-pystyvyys

TAULUKKO 1. Ritsilän raakasuomentamia tahdon alueen käsitteitä (Ritsilä 2002: 5–6).

Olemme käyttäneet pääasiallisesti Ritsilän tekemiä raakasuomennoksia inhimillisen toiminnan mallin vuoden 2002 käsitteistä, koska ne vastaavat pitkälti vuoden 2007 VQ:n käsikirjan käsitteitä. Joitakin muutoksia VQ:n englanninkieliseen käsikirjan version 4.1 käsitteisiin oli kuitenkin tehty, jonka vuoksi päädyimme raakasuomentamaan itse käsitteen *sense of personal capacity* (TAULUKKO 2).

RAAKASUOMENTAJA(T)	KÄSITE	RAAKASUOMENNOS
Jaana Ritsilä 2002 VQ:sta (1998)	<i>knowledge of capacity</i>	tietoisuus omista kyvyistä (Ritsilä 2002: 5).
Mirjami Pesonen – Laura Virtanen 2008 VQ:sta (2007)	<i>sense of personal capacity</i>	kyvykkyyden tunne

TAULUKKO 2. Raakasuomennosten vertailua.

Teoriaosion raakasuomentaminen

Alun perin ohjaavat opettajamme kehottivat meitä tekemään raakasuomennoksen ainoastaan käsikirjan testausosiosta ja arviointilomakkeista. Kun testausosion raakasuomen-

nos valmistui, huomasimme pian tarvitsevamme myös teoriaosion suomennoksia. Esimerkiksi tahdon jatkumoa ei esitellä inhimillisen toiminnan mallissa (2008), joten sen raakasuomentaminen osoittautui merkitykselliseksi opinnäytetyömme teoriaosion kannalta. Ymmärsimme myös, että käsikirjan käytettävyyden kannalta on olennaista, että sen teoriaosio on myös suomenkielinen. Huomasimme lisäksi, että käsikirjan teoriaosuutta oli testausosion suomentamisen jälkeen raakasuomennettavana ainoastaan viisi sivua, joten tuntui järkevältä raakasuomentaa käsikirja kokonaisuudessaan.

Huomasimme heti raakasuomentamisen alkuvaiheessa, että VQ:n kieliasu on selkeästi sidoksissa amerikkalaiseen kulttuuriin. Lauserakenteet ovat pitkiä, kieli on kuvailevaa ja monisanaista. Lisäksi käsikirjalle on tyypillistä, että sama asia kerrotaan siinä hieman eri sanoin useaan kertaan. Päätimme, että pyrimme kulttuurisista eroista huolimatta raakasuomentamaan tekstin mahdollisimman hyvin alkuperäistä tekstiä vastaavaksi, koska meillä ei ollut resursseja lähteä varsinaiseen viralliseen suomennosprosessiin, jossa kieliasun hiominen on jo paljon suuremmassa roolissa.

Joissakin kohdissa jouduimme muokkaamaan lauserakenteita, jotta raakasuomennos tulisi ymmärrettäväksi. Raakasuomennosta tehdessämme jaoimme joitakin englanninkielisiä lauseita kahteen osaan, jotta suomen kieli olisi helppolukuista (TAULUKKO 3).

ALKUPERÄINEN TEKSTI	RAAKASUOMENNOS
<p><i>"The VQ assesses volition through observation, making it an effective tool to evaluate client's regardless of their verbal and cognitive abilities"</i> (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1).</p>	<p>VQ arvioi tahdon osa-alueita havainnointiin perustuen. Siksi se on tehokas arviointiväline käytettäväksi myös sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on mahdollisesti ongelmia kielellisillä ja/tai kognitiivisilla osa-alueilla.</p>

TAULUKKO 3. Lauseen jakaminen osiin raakasuomennoksessa.

Pisteytysten raakasuomentaminen

Ritsilä (2002) raakasuomensi omassa versiossaan pisteytysasteikon numeerisesti yhdeksi neljään. Halusimme kuitenkin käyttää omassa raakasuomennoksessamme pisteytysasteikossa kirjaimia kuten alkuperäisessä englanninkielisessä versiossa on tehty. Mielestämme kirjainlyhenteet myös helpottavat arviointitilanteessa muistamaan pisteytysasteikon sisällöt. Pisteytysasteikon raakasuomentaminen osoittautui haastavaksi, koska meidän oli löydettävä suomen kielestä sanat, jotka vastasivat sisällöltään englanninkie-

lisiä sanoja, ja jotka alkoivat lisäksi eri alkukirjaimella pisteytyksen loogisuuden vuoksi. Erittäin haasteelliseksi osoittautui sanojen *involved* ja *spontaneous* kääntäminen. Taulukosta (TAULUKKO 4) näkyy, miten käänsimme sanat ensin ja mihin käännöksiin päädyimme lopullisesti.

PISTEYTYKSASTEIKKO ENGL.	PISTEYTYKSASTEIKON ENSIMMÄINEN SUOM.	PISTEYTYKSASTEIKON LOPULLINEN SUOM.
INVOLVED	OSALLISTUVA	SITOUTUNUT
SPONTANEOUS	SPONTAANI	OMA-ALOITTEINEN

TAULUKKO 4. Pisteytysten raakasomentamisen vaiheita.

Emme olleet tyytyväisiä kääntämäämme sanaan *spontaani*, koska se ei mielestämme ollut hyvää suomen kieltä. Muutimme sanan käännöksen *oma-aloitteiseksi*, jolloin ongelmaksi osoittautui sanan *involved* käänнос *osallistuva*, koska tällöin meillä olikin kaksi O-kirjaimella alkavaa pisteytystä. Mietimme pitkään eri vaihtoehtoja ja päädyimme lopulta kääntämään sanan *involved* *sitoutuneeksi*. Sana *sitoutunut* vastasi mielestämme hyvin pisteytyksen sisältöä, jossa kuvataan, että asiakas tarvitsee vain hieman ympäristön lisähuomiota, -kannustusta ja jäsentelyä, jotta havainnoitava tahtoon liittyvä toiminta saadaan esille (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 18).

Arviointilomakkeiden raakasomentaminen

Arviointilomakkeiden raakasomentaminen perustui pitkälle jo aiemmin raakasomentamistuihin arviointimenetelmän käsitteisiin. Pyrimme arviointilomakkeiden raakasomentamisessa mahdollisimman kuvaavaan ja yksinkertaiseen ilmaisuun, jotta arviointimenetelmän käyttäjän olisi helppo palata pisteytyksen sisältöihin yhdellä silmäyksellä (KUVIO 5). Muokkasimme arviointilomakkeiden ulkoasun vastaamaan englanninkielisten arviointilomakkeiden ulkoasua. Opinnäytetyömme liitteenä löytyy esimerkiksi yksi kuudesta raakasomentamastamme arviointilomakkeesta (liite 2).

1. havainnointi		Päivämäärä:				Toiminta:							
O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S
E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H
Osoittaa uteliaisuutta	Aloittaa tehtävän/ toiminnan	Kokeilee uusia asioita	Tuo esin mieltymyksiään	Osoittaa toiminnan olevan erityinen ja tärkeä	Osoittaa tavoitteellisuutta	Pysyy toimintaan sitoutuneena	Osoittaa tyytyväisyyttä suoritukseensa	Yrittää ratkaista ongelmia	Yrittää korjata virheitä	Pyrkii suorittamaan toiminnan loppuun/ valmiiksi	Panostaa lisäämällä energiaa/ tunnetta/ huomiota	Etsii lisävastuuta	Etsii haasteita
O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S
E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H	E/H
2. havainnointi		Päivämäärä:				Toiminta:							
P = Passiivinen E = Epävarma S = Sitoutunut O = Oma-aloitteinen E/H = Ei havainnoitavissa													

KUVIO 5. Arviointilomake B:n pisteytysasteikko.

4.2 Oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen

Opittavan asian sitominen tulevaan käyttökontekstiin sekä aitoihin tilanteisiin edistää käyttöönottoa. Perehdytysprosessissa on huomioitava perehdytyksen jaksottaminen, teorian ja käytännönharjoitusten vuoropuhelu sekä vertaistuen hyödyntäminen. Perehdytyksen sisältö tulee rakentaa holistisen lähestymistavan mukaisesti, huomioiden perehdytettävän asian sisältö, oppija sekä konteksti. (Nevalainen 2007: 49–50.) Aktiivinen osallistuminen keskusteluihin perehdyttämisen aikana edistää tietotaidon ja minäpystyvyyden tunteen saavuttamista (Nevalainen 2007: 41).

Varsinainen perehdytyskäynti toteutui lokakuun lopussa 2008. Tehdessämme VQ -arviointimenetelmän raakasuumennosta olimme perehtyneet syvällisesti sen sisältöön sekä sen taustalla olevaan inhimillisen toiminnan mallin (2002, 2008) teoriaan. Työelämäyhteistyökumppaneilla oli puolestaan kokemusta käytännön arviointityöstä. Näistä syistä päädyimme korostamaan perehdytyskäynnillä keskustelunomaisuutta ja ammatillista vuoropuhelua.

Perehdytyskäynnillä annoimme toimintaterapeuteille raakasuoennoksen paperiversiot arviointilomakkeineen ja kävimme läpi arviointimenetelmän rakennetta, arviointilomakkeita, pisteytysasteikkoa sekä tahdon arvioinnin 14 osa-alueen pisteytyksiä. Esitelimme lisäksi toimintaterapeuteille arviointimenetelmän teoreettista taustaa sekä VQ:n uudistuneen tahdon jatkumoon perustuvan pisteytyksen. Laasanen ja Rekola kertoivat tapaamisessa, että he olivat tutustuneet raakasuoennoksen sähköiseen versioon etukäteen. He totesivat raakasuoennoksen sekä arviointilomakkeiden kieliasun olevan sujuvaa ja helpon oloista. Heidän mielestään arviointimenetelmä vaikutti selkeältä ja helpokäyttöiseltä. (Laasanen – Rekola 2008.)

Henkilökohtaisen käyttöönottosuunnitelman laatiminen edistää uuden tiedon ja taidon käyttöönottoa. Perehdyttäjän innostava ja motivoiva suhtautuminen perehtyjiin tukee heidän itsenäistä työskentelyä. (Nevalainen – Harra 2007: 41.) Teimme perehdytyskäynnin yhteydessä toimintaterapeuttien kanssa VQ:n käyttöönottosuunnitelman. Asetimme käyttöönottosuunnitelman tavoitteeksi, että toimintaterapeutit saisivat käyttökokemusta arviointimenetelmästä koekäytön aikana, jotta he pystyisivät arvioimaan kyselylomakkeen avulla miten VQ soveltuu heidän työvälineeksi. Käyttöönottosuunnitelman mukaisesti toimintaterapeuteilla oli kaksi kuukautta aikaa perehtyä itsenäisesti VQ:n sisältöön ja harjoitella sen käyttämistä. Sovimme, että varsinainen koekäyttö toteutuisi tammikuussa 2009 arviointiryhmän puitteissa sekä mahdollisuuksien mukaan muissa arviointitilanteissa. Tapasimme toimintaterapeutit vielä joulukuussa 2008, jolloin allekirjoitimme yhteistyösopimuksen ja tutkimusluvan Kanta-Hämeen keskussairaalan kanssa. Tutkimuslupa löytyy opinnäytetyöstämme liitteenä (liite 3). Sopimusten kirjoitustilaisuudessa toimintaterapeutit kertoivat harjoitelleensa etukäteen arviointimenetelmän käyttöä asiakkaiden kanssa yksilötilanteissa. Näiden kokemusten pohjalta kävimme yhdessä läpi arviointitilanteista nousseita VQ:n pisteytysasteikkoon liittyviä kysymyksiä esimerkkitapausten avulla.

Toimintaterapeutit koekäyttivät VQ -arviointimenetelmää vuonna 2009 tammikuun alusta helmikuun puoleen väliin asti Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapian yksikössä. Laasanen ja Rekola toteuttivat VQ -arviointimenetelmän koekäytön itsenäisesti.

4.2.1 Aineiston kerääminen

Tiedon keruu opinnäytetyömme empiirisestä osuudesta tapahtui survey-tutkimuksen muodossa. Survey-tutkimuksella tarkoitetaan sellaista tutkimusta, jossa kyselyn ja haastattelun avulla kerätään aineistoa standardoidusti (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2001: 180). Käytettävyyden selvittämisessä voidaan käyttää esim. *jälkikäteen haastattelun menetelmää*, jossa menetelmän testaaja ensin koekäyttää menetelmää, täyttää sitten käytettävyydestä kyselylomakkeen ja osallistuu lopuksi haastatteluun (Sinkkonen ym. 2006: 286). Tiedonkeruun ensimmäisessä vaiheessa toimintaterapeutit täyttivät opinnäytetyötämme varten kyselylomakkeet jokaisen arviointikerran jälkeen koskien VQ:n soveltuvuutta ja siitä saatavan tiedon hyödyntämistä.

4.2.2 Kyselylomake

Käytimme ensimmäisenä tiedonkeruumenetelmänä asennetestin tyyppistä kyselylomakehaastattelua, eli *strukturoidua haastattelua*. *Asennetesti* (Attitude Inventories) mittaa esim. tyytyväisyyttä. (Metsämuuronen 2003: 64, 188.) Kyselylomakkeessa käytimme *monivalintakysymyksiä*, joihin laadimme vastausehdotukset valmiiksi *asteikkoihin eli skaaloihin perustuvaa kysymystyyppiä* hyödyntäen. Näissä kysymyksissä esitettiin väitettämiä, ja vastaaja valitsi vaihtoehdoista sen, joka parhaiten osoitti, kuinka voimakkaasti hän on samaa mieltä tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. (Hirsjärvi 2001: 186–187.) Käytimme kyselylomakkeessamme klassista Likert -asteikkoa, joka oli 5-portainen perustuen ”täysin samaa mieltä” – ”täysin eri mieltä” -akselille (Metsämuuronen 2003: 40, 71–73). Strukturoidujen monivalintakysymysten informatiivisuutta laajensimme käyttämällä vastausvaihtoehtojen lisäksi avoimen vastauksen vaihtoehtoa, joiden tarkoitus oli antaa lisäksi laadullista tietoa.

Rakensimme kyselylomakkeen hyödyntäen Sinkkosen (2006) käytettävyystudkimuksen teoriaa, joka jakaa hyvän käytettävyyden eri tekijöihin (TAULUKKO 5). Taulukolla havainnollistamme, kuinka pohjasimme kyselylomakkeessa kysymysasettelumme Sinkkosen persoona- ja tilannekohtaisien tekijöiden avaamiseen.

Liitimme koekäytön aikana täytettävien kyselylomakkeiden mukaan kirjalliset täyttöohjeet, jossa painotimme toimintaterapeuteille, että he voisivat ottaa sekä arviointimenetelmän käyttämisessä että kyselylomakkeiden täytössä ilmenevissä ongelmatilanteissa

<p>Käyttäjän kykyjä ja mahdollisuuksia koskevat kysymykset</p>	<p>Työntekijän koulutus ja rooli arviointitilanteessa? Miten työnjako toimi, jos tilanteessa oli useampi työntekijä? Miten toiminnan mahdollistaminen, havainnointi ja pisteyttäminen toteutuivat, jos terapeutti oli yksin arviointitilanteessa?</p>
<p>Tehtäviä koskevat kysymykset</p>	<p>Miten havainnointi onnistui arviointitilanteessa? Kohtasiko terapeutti ongelmia havainnoinnin aikana, millaisia? Kohtasiko terapeutti ongelmia pisteyttämisen aikana, millaisia? Oliko VQ:n käytöstä hyötyä suhteessa työmäärään? Miten terapeutti pystyi hyödyntämään VQ:n avulla saamaansa tietoa terapian suunnittelussa, - lausunnon kirjoittamisessa, - moniammatillisessa yhteistyössä, - terapiasuhteessa nuoren kanssa ja perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä?</p>
<p>Tilannetta koskevat kysymykset</p>	<p>Toiminnan kuvaus (luovat toiminnat, liikunta, keittiötoiminnat, kädentaidot, pelaaminen, henkilökohtainen ADL, retki/asiointi, muu)? Oliko kyseessä yksiotilanne vai ryhmätilanne? Ryhmätilanteeseen osallistuvien potilaiden ikä ja sukupuoli? Arviointikerran järjestysnumero?</p>
<p>Tilaa koskevat kysymykset</p>	<p>Miten havainnointi onnistui arviointitilanteessa? Arviointiympäristön kuvaus?</p>

TAULUKKO 5. Kyselylomakkeen kysymysasettelun jakaantuminen Sinkkosen ym. (2006) käytettävyyden teorian mukaisesti.

meihin yhteyttä. Kyselylomake ja kirjalliset täyttöohjeet löytyvät opinnäytetyöstämme liitteenä (liite 4).

4.3 Vastuunotto

Päävastuu uuden menetelmän käyttöönotosta on työntekijällä itsellään. Hänen tulee itse huolehtia, että perehdytyksen aikana tehty käyttöönottosuunnitelma on myös esimiehen tiedossa. (Nevalainen – Harra 2007: 42.) Työyhteisön ja esimiehen tehtävänä on tukea perehdytettyä henkilöä uuden menetelmän käyttöönotossa. Keskustelu, kuuntelu ja mielenkiinto asiaa kohtaan auttavat luomaan kannustavan ilmapiirin. (Lemminkäinen 2003: 38, 142.)

Laasanen ja Rekola kertoivat, että heillä oli koekäytön aikana ongelmia ajankäytön suhteen. Heidän oli vaikea löytää riittävästi aikaa arviointimenetelmän käsikirjaan tutustumiselle ja taustateoriaan perehtymiselle. Käyttöönoton aikana heidän oli lisäksi vaikea löytää aikaa yhteisille tapaamisille. (Laasanen – Rekola 2009a.) Työyhteisö ja esimies eivät osallistuneet arviointimenetelmän juurruttamiseen, eivätkä olleet tietoisia käyttöönottosuunnitelmasta.

Perehdytyksen jälkeen tehtävillä erilaisilla jälki-interventioilla tuetaan ja edistetään menetelmän käyttöönottoa. Jälki-interventiona voi toimia esim. käynti paikanpäällä tai kontaktinotto puhelimitse tai sähköpostilla. Jälki-interventioksi voidaan tulkita melkein mikä tahansa perehdytyksen jälkeen tapahtuva jatkotoimenpide. Jälki-intervention järjestämisestä vastaa pääsääntöisesti perehdyttäjä luottaen kuitenkin perehdytettävien henkilöiden ja heidän työyhteisönsä sisäiseen motivaatioon sekä sitoutumiseen. (Lemminkäinen 2003: 140.)

Laasanen ja Rekola kertoivat, että he tarvitsisivat jatkossa harjoitusta sekä tukea arviointimenetelmän käyttöönoton juurruttamiseksi (Laasanen – Rekola 2009a). Hyvän implementoinnin mallin (2007) mukaan halusimme tukea arviointimenetelmän käyttöönottoa jälki-intervention avulla. Käytännön työstä nousseen tarpeen vuoksi sovimme maaliskuulle 2009 yhden lisäperehdytyskerran. Lisäperehdytyskerran tavoitteena oli syventää jo opittua tietoa ja juurruttaa arviointimenetelmää toimintaterapeuttien käyttöön. Lisäperehdytyskerralla oli tarkoitus käydä läpi arviointimenetelmän käyttöä keskittyen lähinnä pisteytysten sisältöihin ja ongelmatilanteisiin sekä toimintaterapeuteilta nousseiden kysymysten käsittelyyn. Toimintaterapeutit kuitenkin peruivat lisäperehdytyskerran ajanpuutteen vuoksi, ja koska heille ei ollut ehtinyt nousta uusia kysymyksiä VQ -arviointimenetelmään liittyen edellisen käyntimme jälkeen (Laasanen – Rekola 2009b).

4.3.1 Aineiston kerääminen

Tiedonkeruun toisessa vaiheessa haastattelimme toimintaterapeutteja implementointiprosessiin liittyvistä sekoista. Haastattelun avulla halusimme antaa toimintaterapeuteille mahdollisuuden kommentoida asioita, joita emme olleet kyselylomakkeessa huomioineet. Haastattelun lisäksi pyysimme asiantuntijoilta palautetta raakasuoennoksesta.

4.3.2 Haastattelu

Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat tai melkein samat kysymykset samassa järjestyksessä (Hirsjärvi – Hurme 2001: 47). Halusimme saada laadullista tietoa implementointiprosessiin liittyvistä tekijöistä, joten rakensimme haastattelukysymykset Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallin teorian mukaisesti kolmeen osa-alueeseen tarkastellaksemme implementointiprosessia kokonaisuutena. Lisäksi haastattelimme toimintaterapeutteja raakasuomennoksen toimivuudesta.

Nauhoitimme toimintaterapeuttien luvalla haastattelun, minkä kautta pystyimme palaamaan haastattelutilanteeseen uudelleen. Tiittulan ja Ruusuvuoren mukaan haastattelutilanteen nauhoittaminen toimii muistin apuna ja mahdollistaa haastatteluvuorovaikutuksen tarkastelun sekä analysoinnin. Nauhoituksen ansiosta haastattelusta voidaan raportoida yksityiskohtaisemmin. (Tiittula – Ruusuvuori 2005: 14–15.) Haastattelun nauhoittamista varten lainasimme videokameran, jonka äänenlaatu oli tavallista nauhuria parempi. Haastattelun jälkeen hävitimme nauhoitetun materiaalin. Haastattelukysymykset löytyvät opinnäytetyöstämme liitteenä (liite 5).

4.3.3 Raakasuomennoksen asiantuntijapalaute

Pyysimme asiantuntijapalautetta valmiista raakasuomennoksesta toimintaterapian ja vanhustyön koulutuspäällikkö Helena Launiaiselta sekä toimintaterapian lehtoreilta Riitta Keposelta ja Jaana Ritsilältä. Helena Launiainen ja Riitta Keponen ovat molemmat tehneet inhimillisen toiminnan malliin perustuvista arviointimenetelmistä viralliset käännökset. Launiaisensa käännos *Toimintamahdollisuuksien itsearviointi – OSA - arviointimenetelmästä* valmistui vuonna 2007. Keponen osallistui yhtenä suomentajana *OPHI-II: Toimintakykyä ja toimintahistoriaa arvioivan arviointimenetelmän* käännökseen tekemiseen vuonna 1999. Ritsilä on tutkinut VQ-arviointimenetelmää pro gradu -työssään Jyväskylän yliopistossa ja olemme olleet häneen yhteydessä koko opinnäytetyöprosessimme ajan.

5 AINEISTON ANALYSOINTI

5.1 Kyselylomake

VQ -arviointimenetelmän koekäytön jälkeen toimintaterapeutit palauttivat meille kymmenen (10) kyselylomaketta, joista varsinaiseen aineiston analysointiin päätyi yhdeksän (9). Yhden kyselylomakkeen hylkäsimme, koska vastaukset olivat analyysiin epäselviä. Kaikki kyselylomakkeet oli täytetty arviointiryhmässä tapahtuneista VQ -arvioinneista ja jokaisessa arviointitilanteessa olivat molemmat toimintaterapeutit olleet mukana.

Kyselylomakkeen Likert -vastaukset sekä arvioinnin lähtökohdat oli alun perin tarkoitus analysoida SPSS -ohjelmalla ja laadulliset kysymykset teorialähtöisellä sisällönanalyysillä. Kyselylomakkeet oli kuitenkin täytetty puutteellisesti sekä Likert -vastausten että avoimien laadullisten vastausten osalta. Osaan kysymyksistä oli annettu ainoastaan numeerinen vastaus, mutta avoimeen laadulliseen kysymykseen ei ollut vastattu kirjallisesti. Osaan kysymyksistä taas oli annettu avoin vastaus, mutta numeerinen vastaus puuttui. Osa kirjallisten avointen vastausten sisällöistä ei vastannut kysymyksen asettelua. Epäselvien vastausten vuoksi emme pystyneet luotettavasti analysoimaan Likert -vastauksia. Lisäksi kyselylomakkeet oli täytetty ainoastaan arviointiryhmän puitteissa tehdyistä VQ -arvioinneista, minkä vuoksi emme pystyneet ristiintaulukoimaan ryhmä- ja yksilötilanteita tai työntekijöiden määrää keskenään. Edellä mainituista syistä päätimme, että emme käytä aineiston analysointiin SPSS -ohjelmaa. Hylkäsimme samasta syystä alkuperäisen ajatuksen teorialähtöisestä sisällönanalyysistä avoimien laadullisten kysymysten analysoinnissa. Epäselvien vastausten vuoksi laadullisten vastausten asettaminen vastaamaan käytettävyyden teoriaa oli mahdotonta.

Laadullisen aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto, jolla pyritään luomaan hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. Tämä voidaan tehdä aineistolähtöisesti ilman teoreettisia etukäteisolettamuksia. (Eskola – Suoranta 1999: 138, 153.) Päätimme tarkastella tutkimusaineistoa täysin uudesta näkökulmasta ja analysoida kyselylomakkeiden avoimet kysymykset sisällönanalyysillä aineistolähtöisesti ja liittää ne teoriaan. Osittain tarkastelimme aineistoa kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme nojaten. Huomasimme kuitenkin analyysin edetessä, että joudumme muuttamaan ensimmäistä tutkimuskysymystämme, koska kerätystä aineistosta nousseet teemat eivät vastanneet alkuperäiseen kysymykseen.

5.1.1 Pelkistäminen

Aloitimme pelkistämisen kirjoittamalla kyselylomakkeiden avoimien laadullisten kysymysten kirjalliset vastaukset tyhjään kyselylomakkeeseen. Koodasimme arviointikerrojen vastaukset eri väreillä ja kokosimme ne sanatarkasti kysymysjaottelun mukaisesti vastauslistoiksi, jonka jälkeen siirsimme vastaukset ensimmäiseen pelkistämistaulukkoon. Vastaukset asettelimme taulukkoon kyselylomakkeen kysymysasettelun mukaisesti kirjaten ylös alkuperäisen ilmauksen, jonka muutimme pelkistettyyn muotoon. Peilasimme toimintaterapeuttien vastauksia kysymysasetteluun, jotta pystyimme myöhemmin ymmärtämään pelkistysten sisällön ilman alkuperäiseen aineistoon palaamista. Tällä tavoin pelkistimme ensimmäistä kertaa kaikki laadullisten kysymysten vastaukset.

5.1.2 Pelkistysten ryhmitteleminen

Aineiston ryhmittelyssä alkuperäinen aineisto käydään läpi tarkasti, ja siitä etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä käsitteet kerätään niitä kuvaavien luokkien alle. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 110.) Tarkastelimme ensimmäisiä pelkistyskäsitteitä ja mietimme niille uusia ryhmittelyjä kysymysasettelun sijaan. Löysimme pelkistyskäsitteille karkeasti kymmenen eri ryhmää: *havainnointi, ryhmätilanne, arviointilomakkeet/pisteitys, toiminta, toimintaterapeutit, lausunto, moniammatillisuus, perhetyö, terapian/hoidon suunnittelu ja terapiaan/hoitoon sitoutuminen*. Osa ryhmittelyistä noudatti vielä tässä vaiheessa osittain kyselylomakkeen kysymysasettelua, mutta uusi ryhmittely oli jo kuitenkin selkeästi tiivistyneempi ja esim. terapiaan/hoitoon sitoutuminen nousi uutena teemana aineistosta.

Pelkistysten ryhmittelyt jakautuivat vastaamaan kahteen eri tutkimuskysymykseen: sekä arviointimenetelmän avulla saatavan tiedon hyödynnettävyyteen että arviointimenetelmän soveltuvuuteen. Pelkistysten ryhmittelyistä ei kuitenkaan noussut esille, miten VQ soveltuu toimintaterapeuteille arviointimenetelmäksi muissa arviointitilanteissa kuin arviointiryhmässä. Tästä syystä päädyimme muokkaamaan ensimmäisen tutkimuskysymyksemme aineistosta nousseita teemoja vastaavaksi seuraavaan muotoon:

*Miten VQ -arviointimenetelmä soveltuu toimintaterapeuttien käyttöön **arviointiryhmässä** Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapian yksikössä?*

Seuraavassa vaiheessa yhdistelimme ryhmien alla olevia pelkistyksiä tiiviimmiksi kokonaisuuksiksi muodostaen niistä alaluokkia. Samanlaiset alaluokat yhdistimme uudeksi alaluokaksi. Tuomen ja Sarajärven mukaan pelkistäminen voi olla joko tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois (Tuomi – Sarajärvi 2009: 109). Jotkut pelkistykset eivät sopineet mihinkään alaluokkaan, joten päädyimme poistamaan tutkimuskysymysten kannalta epäolennaiset vastaukset aineistosta. Kyselylomakkeen vastausten pelkistysten muodostamista havainnollistamme esimerkein liitteessä (liite 6). Tutkimuskysymysten kannalta olennaiset alaluokat yhdistelimme vielä kerran, jolloin ne oli mahdollista jakaa vastaamaan kahta tutkimuskysymyksiin vastaavaa yläluokkaa:

- Tahdon arviointiin vaikuttavat tekijät arviointiryhmässä
- VQ:n avulla saadun tiedon hyödyntäminen asiakastyössä.

5.2 Haastattelu ja raakasuomennoksen asiantuntijapalaute

Keskusteltuamme ohjaavien opettajiemme kanssa päädyimme aineiston laajuuden vuoksi siihen, että opinnäytetyön rajaamiseksi emme analysoi sisällönanalyysillä haastattelua ja asiantuntijapalautteita. Sekä toimintaterapeuttien haastattelu että asiantuntijapalautteet kirjattiin raporttiimme kommentteina kappaleisiin 6.2 VQ:n implementointiprosessin tarkastelua ja 6.3 Raakasuomennoksen tarkastelua.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksissä käymme ensin läpi kyselylomakkeen avoimien laadullisten vastausten aineistolähtöisen sisällönanalyysin tuottamat johtopäätökset. Käymme läpi lisäksi VQ:n implementointiprosessin eri vaiheet hyödyntämällä toimintaterapeuttien haastattelussa antamaa materiaalia kommenttien muodossa. Lopuksi tarkastelemme raakasuomennoksen onnistumista sekä toimintaterapeuttien että asiantuntijoiden palautteiden avulla.

6.1 VQ:n soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tarkastelua arviointiryhmässä

6.1.1 Tahdon arviointiin vaikuttavat tekijät arviointiryhmässä

Aineistolähtöisen sisällönanalyysistä nousi esille seitsemän tekijää, jotka vaikuttivat tahdon arviointiin arviointiryhmässä (TAULUKKO 6). Kun tarkastelimme tahdon arviointiin vaikuttaneita tekijöitä arviointiryhmässä suhteessa VQ -arviointimenetelmän käsikirjan sisältöön, esille nousi selkeästi toimintaterapeuttien vähäiset käyttökokemukset VQ -arviointimenetelmän käyttäjinä. Vähäiset käyttökokemukset vaikuttivat arvioinnin tekemisessä koettuun epävarmuuteen, joka aiheutti ongelmia havainnointitilanteissa ja arvioitavien osioiden kriteerien ymmärtämisessä. Ongelmia aiheutti myös raakasuumennoksen keskeneräisyys, joka vaikeutti arvioinnin pisteytystä.

Toimintaterapeutit olivat tehneet ennen arviointiryhmää selkeän työnjaon siten, että toinen toimintaterapeuteista keskittyi enemmän havainnointiin sekä arviointilomakkeiden täyttämiseen ja toinen toiminnan mahdollistamiseen. Varsinaisen pisteytyksen toimintaterapeutit tekivät havainnointitilanteen jälkeen yhteisen

YLÄLUOKKA	ALALUOKAT
Tahdon arviointiin vaikuttavat tekijät arviointiryhmässä	Asiakkaiden määrä
	Työnjako
	Havainnointiympäristö
	Toiminnan monipuolisuus tahdon ilmene- misen mahdollistajana
	Ryhmätilanne tahdon ilmenemisen mah- dollistajana ja estäjänä
	Toiminnan mahdollistamisen ja havain- noinnin yhdistämisen vaikeus
	Pisteytyksen tulkinnan vaikeus

TAULUKKO 6. Tahdon arviointiin vaikuttavat tekijät arviointiryhmässä.

keskustelun pohjalta, mikä helpotti pisteytyksien antamista. Toimivan, rutinoituneen työnjaon toimintaterapeutit kokivat uuden arviointimenetelmän käyttämisen kannalta voimavaraksi.

Toimintaterapeutit toivat esille, että nuorten tahdon havainnoiminen arviointiryhmässä oli vaativaa. Huomion suuntaaminen usean asiakkaan toimintaan samanaikaisesti oli haasteellista. Tämä johtui toiminnan mahdollistamisen ja havainnoinnin yhdistämisen vaikeudesta. Havainnoinnista tuli sitä haastavampaa, mitä enemmän ohjausta ja tukea toiminnan mahdollistaminen vaati. Ohjauksen ja tuen tarjoaminen kuitenkin kuuluu VQ -arviointimenetelmän käyttämiseen samanlaisena osa-alueena kuin havainnointi, joten näitä kahta osa-aluetta ei tulisi erottaa toisistaan. de Las Herasin ym. mukaan asiakkaan tarvitseman tuen määrää tulee arvioida, jotta asiakkaalle voidaan tarjota riittävä määrä kannustusta, stimulaatiota ja jäsentelyä, jotta asiakas pystyisi suoriutumaan toiminnasta (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 8). Toimintaterapeutit kertoivat lisäksi havainnointiympäristön vaikuttaneen havainnoinnin onnistumiseen. Rajattu tila, nuorten asettuminen saman pöydän ääreen sekä toiminta, jossa asiakkaat työskentelivät itsenäisesti, mahdollistivat havainnointia. Toisaalta taas esim. keittiötoiminnan havainnoiminen osoittautui haastavaksi, koska näkyvyys oli havainnoijan kannalta heikko.

Nuoren havainnoiminen ryhmätilanteessa kertoo paljon nuoren tahtoon ja motivaatioon vaikuttavista seikoista, jotka ovat oleellisia mietittäessä nuoren selviytymistä esim. luokkatilanteessa, harrastuksissa ja ystävyys-suhteissa. Jos asiakas on esimerkiksi psykiatrisessa hoidossa tai kuntoutuslaitoksessa, olisi hyvä havainnoida asiakasta sellaisessa toiminnassa, joka on ollut aiemmin osa asiakkaan elämää (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 12). Tämä näkemys tukee arviointimenetelmän käyttämistä nuorten kohdalla ryhmätilanteessa.

Toimintaterapeutit toivat esille, että ryhmätilanne sekä mahdollisti että esti tahdon ilmenemistä. Toimintaterapeutit kokivat, että ryhmän sosiaalinen paine joissakin tapauksissa kannusti osallistumaan toimintaan, toisinaan taas esti osallistumista, ja sitä kautta tahdon ilmenemistä. de las Heras ym. toteavat, että terapeutin tulee ymmärtää asiakkaan tahtoa ja motivaatiota, sekä ympäristön vaikutusta niihin. Näin terapeutti voi paremmin ymmärtää, minkälaista ympäristön tukea asiakas tarvitsee, jotta hänen *toiminnallisen osallistumisensa taso* (occupational engagement) kasvaisi. Terapeutin tulee kirjata ylös, missä tilanteissa asiakkaan tahto nousee esiin, kuinka paljon tukea tarvitaan ja mitkä ympäristön tekijät ovat tukea antavia. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 8.)

Ryhmätilanteessa toimintaterapeuteilla oli vähän aikaa ja mahdollisuuksia keskustella asiakkaan kanssa toiminnasta ja sen herättämistä tunteuksista, jonka vuoksi osa arvi-

oinnin osioiden pisteyttämisistä tuntui heistä epävarmalta. VQ -arviointimenetelmää tulisi kuitenkin pystyä käyttämään pelkästään havainnoimalla, jolloin kielellisen vuorovaikutuksen puuttumisen ei pitäisi vaikuttaa pisteytykseen. VQ arvioi tahdon osa-aluetta havainnointiin perustuen, minkä vuoksi se on tehokas arviointimenetelmä käytettäväksi myös asiakkaiden kanssa, jotka eivät ilmaise itseään sanallisesti (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1). Toisaalta toimintaterapeutit havaitsivat, että monipuolinen toiminta, joka sisälsi useita eri vaiheita, mahdollisti tahdon ilmenemistä, koska se auttoi asiakkaita tuomaan esille omia mieltymyksiään tarkasti strukturoitua tilannetta paremmin. VQ:n käsikirjassa kerrotaan, että asiakasta tulisi havainnoida erilaisten toimintojen aikana, jotta voidaan määritellä kuinka eri toiminnat vaikuttavat asiakkaan tahtoon (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 12).

VQ:n pisteytyksen tulkinta oli toimintaterapeuteille haasteellista. Heistä arviointiosioiden sisällöt ja pisteytysasteikko olivat osittain epäselviä. Toimintaterapeutit toivat esille, että vähäiset käyttökokemukset arviointimenetelmästä vaikuttivat pisteyttämisessä epävarmuutena. He kokivat pisteytysten olevan etäällä toisistaan, jolloin niiden sisällöt eivät täysin vastanneet nuoren tahdon esiintymistä. Erityisesti hankaluuksia tuottivat pisteytykset *passiivinen* ja *epävarma*. Niiden etäisyys koettiin liian suureksi, jolloin asiakkaan tahdon ilmeneminen ei välttämättä asettunut kumpaankaan pisteytykseen aukottomasti. Toimintaterapeutit arvelivat, että ongelmia pisteytysasteikon tulkinnassa saattoi aiheuttaa pisteytysten suomenkielisten käännösten keskeneräisyys. Joidenkin arviointiosioiden sisältöjen epäselvyys taas aiheutti sen, etteivät toimintaterapeutit tieneet, miten havainnoitava osio tulisi pisteyttää. Pisteytyskriteerien tulkintaongelmista huolimatta toimintaterapeutit pystyivät hyödyntämään arvioinnin avulla saamaansa tietoa nuoren tahdosta monipuolisesti, mikä näkyy kappaleessa 6.1.2 VQ:n avulla saatavan tiedon hyödyntäminen asiakastyössä.

6.1.2 VQ:n avulla saatavan tiedon hyödyntäminen asiakastyössä

Kyselylomakkeiden sisällönanalyysistä nousi esille viisi tapaa, joilla VQ:n avulla saatavaa tietoa nuoren tahdosta voidaan hyödyntää asiakastyössä (TAULUKKO 7). Tuloksista on nähtävissä, että tietoa voidaan hyödyntää monipuolisesti asiakastyön eri osa-alueilla. VQ:n tavoitteisiin on kirjattu, että sen avulla saatavaa tietoa voidaan hyödyntää asiakaslähtöisessä työskentelyssä, jaettaessa tietoa sellaisesta toiminnasta, joka lisää asiakkaan motivaatiota sekä jaettaessa tietoa asiakkaan tahdosta hoidon

YLÄLUOKKA	ALALUOKAT
VQ:n avulla saadun tiedon hyödyntäminen asiakastyössä	<p>Asiakkaan tahdon kuvaaminen lausuntoon VQ:n käsitteiden avulla</p> <p>Asiakkaan tahdon nostaminen esiin perhetapaamisissa</p> <p>Asiakkaan tahdon huomioiminen hoidon suunnittelussa moniammatillisessa tiimissä</p> <p>Asiakkaan tahdon huomioiminen terapian tavoitteiden asettamisessa</p> <p>Asiakkaan tahdon hyödyntäminen hoitoon sitouttamisessa</p>

TAULUKKO 7. VQ:n avulla saadun tiedon hyödyntäminen asiakastyössä.

ohjaamiseen ja interventioihin sekä strategiastrategioiden suunnitteluun liittyen (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 1). Nämä VQ:n käsikirjassa asetetut tavoitteet toteutuivat myös työelämäyhteistyökumppaneiden VQ -arvioinneissa.

Toimintaterapeuttien mukaan VQ:n arviointiosioista ja pisteytysasteikosta löytyy valmiita väittämiä, joiden kautta nuoren tahdon ilmeneminen voidaan kirjata lausuntoon konkreettisesti ja ymmärrettävässä muodossa. Toimintaterapeutit toivat esille, että lausuntoa kirjoittaessaan he pystyvät hyödyntämään näitä VQ:n käsitteitä ja pisteytyskriteerejä asiakkaan tahdon kuvailemisessa. Pisteytyskriteerien väittämien kautta he pystyivät liittämään nuoren tahdon kuvaamisen asiakkaan lausuntoon käytännön esimerkeinä ja kuvailemaan asiakkaan toimintatapaa. Arvioinnin tulosten käyttäminen lausunnon kirjaamisen apuna tukee näyttöön perustuvaa työtettä. Kielhofnerin mukaan toimintaterapeuttien tulee työskennellä näyttöön perustuen, koska sen avulla voidaan perustella asiakkaan hoitoon liittyviä päätöksiä (Kielhofner 2008: 466). Toimintaterapeuttien ammattieettisten ohjeiden mukaan näyttöön perustuva toimintaterapia on suunniteltua, tavoitteellista ja kirjattua (Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet 2007).

Perhetapaamisissa toimintaterapeutit voivat hyödyntää VQ:n avulla saatavaa tietoa lisätäkseen perheenjäsenten ymmärrystä nuorta kohtaan kertomalla tahdon osa-alueiden vaikutuksesta nuoren arkeen ja koulussa pärjäämiseen. Toimintaterapeutit hyödyntävät tietoa nuoren tahdosta kertomalla perheelle esimerkiksi motivaation tasosta, jonka kautta he pystyvät kuvailemaan nuoren tilannetta ja tutkimuksissa esiin nousseita asioita.

Toimintaterapeuttien ammattieettisten ohjeiden mukaan toimintaterapeutin työskentelyn tulee perustua yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa tehtyyn ongelmien ja voimavarojen arviointiin (Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet 2007).

Toimintaterapeutit pystyvät kuvailemaan moniammatillisessa hoitotiimissä nuoren tahtoa VQ -arvioinnin käsitteiden kautta. He voivat nostaa esille asiakkaan mielenkiinnon kohteita ja motivaation tasoa kertomalla asiakkaan toiminnasta tehtävätasolla ryhmäkontekstissa. Tietoa nuoren tahdosta voidaan hyödyntää hoitosuunnitelmaa tehtäessä, jotta asiakkaalle löytyisi sellainen hoitomuoto, joka vastaisi hänen tarpeisiinsa. Lisäksi he pystyvät hyödyntämään tahdon arvioinnin tuloksia yhteistyössä nuoren omahoitajan kanssa. Ammatilliseen tiedonvälitykseen kuuluu velvollisuus välittää työyhteisölle asiakkaan kuntoutumisen kannalta tärkeät tiedot (Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet 2007).

Hoitoa suunniteltaessa tahdon arvioinnin tuloksien kautta on nähtävissä, minkälaisia hoito- ja terapiamuotoja nuoren kohdalla kannattaa käyttää. Tulosten avulla saadaan esille, miten potilaan mielenkiinnon kohteet vaikuttavat hoitoon sitoutumiseen, joten tahdon arvioinnin tulosten kautta nuorelle voidaan tehdä hoitosuunnitelma asiakaslähtöisesti valiten nuorta motivoivia hoito- ja terapiamuotoja. Toimintaterapeuttien mukaan hoitoon sitouttamiseen voidaan vaikuttaa lisäksi sillä, että tahdon arvioinnin tulosten kautta kartoitetaan nuoren vahvuuksia ja ongelma-alueita. Asiakkaan kanssa yhteistyössä voidaan sopia terapian lähtökohdista ja asettaa terapialle sellaisia tavoitteita, jotka sitouttavat nuoren hoitoon. Näin toteutetaan asiakaslähtöistä työskentelytapaa. Kielhofnerin mukaan toimintaterapeutin tulee työskennellä asiakaslähtöisesti ymmärtäen ja kunnioittaen asiakkaan näkemystä omasta tilanteestaan (Kielhofner 2008: 4).

6.2 VQ:n implementointiprosessin tarkastelua

VQ -arviointimenetelmän käyttöönotto osoittautui vaativaksi prosessiksi. Työelämäyhteistyökumppanimme ilmaisivat implementointiprosessin alussa olevansa innostuneita ja motivoituneita uuden arviointimenetelmän käyttöön ottamisesta, ja keskinäinen vuoropuhelumme oli koko prosessin ajan avointa ja vilkasta. Vaikka lähtökohdat implementointiprosessille olivat hyvät, sekä meille opinnäytetyön tekijöinä että työelämäyhteistyökumppaneille uuden menetelmän käyttöönottajina tuli kuitenkin yllätyksenä, kuinka laajaksi ja haasteelliseksi prosessi kokonaisuudessaan muodostui.

Teimme VQ:n raakasuomennoksen erittäin nopealla aikataululla, jotta työelämäyhteistyökumppanillamme olisi riittävästi aikaa perehtyä arviointimenetelmään ennen varsinaista käyttöönottoa. Raakasuomennokseen keskittymisen vuoksi itse implementointiprosessin suunnittelu jäi vähemmälle huomiolle. Suunnittelun puutteellisuus vaikutti koko implementointiprosessin onnistumiseen.

Suurimmiksi implementointiprosessin ongelmiksi nousivat sekä työelämäyhteistyökumppanien että opiskelijoiden rajalliset aikaresurssit, puutteellinen implementoinnin suunnittelu ja näiden kautta sitoutumisen vaikeudet. Työelämäyhteistyökumppani kuvasi perehtymisprosessin ongelmia kahdesta näkökulmasta: yhtäältä he kokivat perehtyneensä arviointimenetelmän käsikirjan sisältöön puutteellisesti, koska heidän oli vaikea löytää muun työn ohella riittävästi resursseja itsenäistä perehtymistä varten, toisaalta he olisivat kaivanneet enemmän perehdytyskertoja. Raakasuomennokseen he olivat tyytyväisiä, ja kertoivat sen olemassaolon vaikuttaneen koekäyttöpäätökseen merkittävästi. (Laasanen – Rekola 2009a.) Raakasuomennoksen keskeneräisyys kuitenkin heikensi arviointimenetelmän käytettävyyttä, joka näkyi implementointiprosessissa.

VQ:n valinta tahdon arviointimenetelmäksi osoittautui implementointiprosessin ongelmista huolimatta oikeaksi. VQ:n soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tutkimisen tuloksista on selkeästi nähtävissä, että toimintaterapeutit saivat arviointimenetelmän avulla käyttökelpoista tietoa nuoren tahdosta. He kuitenkin kokivat ryhmätilanteen vaikeaksi havainnointikontekstiksi. Toimintaterapeutit ilmaisivat aikovansa käyttää arviointimenetelmää myös jatkossa, mutta arvelivat sen soveltuvan käytettäväksi arviointiryhmää paremmin yksilötilanteissa.

6.2.1 Tarve ja sitoutuminen

Toimintaterapeutit suhtautuivat VQ -arviointimenetelmään koekäyttöön myönteisesti. Jo ennen varsinaista koekäyttöä he arvioivat VQ:n vastaavan heidän tarpeeseensa arvioida nuoren tahtoa. Kävimme vilkasta ammatillista vuoropuhelua koekäyttöön liittyvistä tekijöistä sekä yhteistyöpalavereissa että sähköpostin välityksellä. Ammatillinen vuoropuhelu oli hedelmällistä, ja sen kautta pystyimme tarkentamaan työelämäyhteistyökumppaneiden tarpeita ja koekäytön kontekstia. Myös toimintaterapeutit kuvasivat haastattelussa vuorovaikutustamme antoisaksi.

”Yhteydenotot sähköpostilla selkeitä, loogisesti eteneviä ---. Ei oo mitään ongelmia ollu. Ootte toimineet todella hienosti ja vastuullisesti. --- Alkuunhan oli sitä meilaamista jonkun verran.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Ennen varsinaista perehdyttämistä ja koekäyttöä suunnittelimme yhteistyöpalaverien sisällöt huolellisesti. Kokosimme jokaiselle tapaamiskerralle tarvittavan kirjallisen materiaalin ja kävimme ne läpi tapaamisissa. Toimintaterapeutit kokivat tapaamiset ennen varsinaista perehdyttämistä hyvin suunnitelluiksi ja olivat tyytyväisiä saamaansa materiaaliin (Laasanen – Rekola 2009a).

”Tulitte tänne aina hyvin varustautuneena, elikkä suunnitelmallista ja semmosta asiallista, ei mitään ylimääräistä hörhöilyä, vaan johdonmukaista ja selkeää” (Laasanen – Rekola 2009a).

Perehdyttämisen ja koekäytön suunnittelu tapahtui aluksi yhteistyössä toimintaterapeuttien kanssa. Suunnitelmaa muutettiin toimintaterapeuttien esittämien toiveiden mukaisesti, jotta perehdyttäminen ja sitä kautta koekäyttö vastaisi heidän työnkuvastaan nouseviin tarpeisiin.

”Palautteen antaminen on ollut sujuvaa. Palautteeseen suhtauduttu rakentavasti ja korjattu kirjallista työtä (suunnitelmaa) toiveiden mukaan.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Raakasuoennoksen tekemiseen vaikuttivat työelämäyhteistyökumppanien tarpeet, opettajien kannustus ja aiempien tutkimuksien jatkosuositukset. Tuleva raakasuoennos motivoi lisäksi toimintaterapeutteja lähtemään mukaan uuden arviointimenetelmän implementointiprosessiin. Laasanen ja Rekola kertoivat raakasuoennoksen vaikuttaneen ennen arviointimenetelmän koekäyttöä seuraavasti:

”Ajanpuutteen vuoksi uusien arviointimenetelmien käyttöönotto hankalaa, joten suomennos helpotti asiaa” (Laasanen – Rekola 2009a).

Raakasuoennoksen tekeminen oli kuitenkin aikaa vievää. Keskityimme työhön niin intensiivisesti, että raakasuoentaminen vei ajatuksemme pois perehdytyksen suunnittelun viimeistelystä. Toimintaterapeutit kuvailivat keskusteluissa, että yhteistyö muun henkilökunnan ja toimintaterapeuttien välillä toteutuu pääasiallisesti moniammatillisten työryhmien kautta. Esimies ja muu työyhteisö eivät osallistu normaalisti toimintaterapeuttien työn suunnitteluun ja toteutukseen. (Laasanen – Rekola 2008.) Ajanpuutteen, toimintaterapeuttien työnkuvan itsenäisyyden ja raakasuoennostyön intensiivisyyden vuoksi emme ottaneet suunnittelussa tarpeeksi hyvin huomioon esimiehen ja työyhteisön

sön osuutta implementointiprosessiin sitoutumisessa, vaikka Nevalaisen hyvän implementoinnin mallissa asia tuodaan selkeästi esille (Nevalainen 2007: 39–41, Lemminkäinen 2003: 153).

Vaikka esimies oli tietoinen yhteydenottojemme perusteella yhteistyömme sisällöstä toimintaterapeuttien kanssa, meidän olisi sen lisäksi pitänyt esitellä työmme sisältö esimiehelle henkilökohtaisesti yhteistyöpalaverissa. Yhteistyöpalaverissa olisi pitänyt esimiehen lisäksi olla paikalla työyhteisön jäsen, toimintaterapeutit sekä opiskelijat. Palaverissa olisimme voineet esitellä arviointimenetelmän ja Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallin, sekä suunnitella esimiehen ja työyhteisön osuutta implementointiprosessissa. Sen sijaan esimiehen osuus implementointiprosessissa jäi ainoastaan tutkimusluvan allekirjoittamisen tasolle. Työyhteisö ei osallistunut implementointiprosessiin millään tavalla. Sekä esimiehen että työyhteisön sitouttaminen implementointiprosessiin olisi voinut auttaa toimintaterapeutteja löytämään riittävät resurssit arviointimenetelmään perehtymistä ja sen koekäyttöä varten. Puutteellinen perehdyttämisprosessin suunnittelu johti lopulta siihen, että toimintaterapeuttien oli vaikea löytää resursseja implementointiprosessille. Sitoutumisen ongelmat leimasivat koko implementointiprosessia. Laasanen ja Rekola kuvasivat haastattelussa sitoutumisen ongelmia seuraavalla tavalla:

”--tää on meidän proggis ja meidän pitää tästä selvitä --- Aikaa olisi tarvinnut enemmän, ja sitten on tullut peruuntumisia. Ei oo ollut edes tätä maanantaiaikaa käyttää tähän yhteiseen työstämiseen. Kalenterit ja kaikki oli jo täynnä.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

6.2.2 Oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen

Varsinainen perehdytyskäynti toteutui suunnitelman mukaan, mutta yhden perehdytyskäynnin sijaan meidän olisi pitänyt suunnitella ja toteuttaa VQ:n perehdytys laajempana kokonaisuutena. Yksittäinen perehdytyskäynti uuden arviointimenetelmän implementoimiseksi ei ole riittävä, koska uuden tiedon omaksuminen vaatii Nevalaisen mukaan tiedon jaksottamista, teorian ja käytännönharjoitusten vuoropuhelua sekä vertaistuen hyödyntämistä (Nevalainen 2007: 49). Toimitimme toimintaterapeuteille materiaalia arviointimenetelmästä koko prosessin ajan tarkoituksena jaksottaa tiedon saantia VQ:sta, mutta emme prosessin aikana tarkentaneet kuinka tieto oli sisäistetty. Tässä vaiheessa emme vielä tieneet, että esim. VQ:n pisteytyksen osa-alueet olivat toimintaterapeuteille epäselviä, jonka vuoksi käytännönharjoitusten tekeminen jäi vähiin. Laasa-

nen ja Rekola toivat haastattelussa esille, että olisivat kaivanneet enemmän perehdytystä nimenomaan pisteytykseen (Laasanen – Rekola 2009a).

”Oottehan te perehdyttäneet niissä alkutilanteissa. Olisitte voineet yhden kerran olla mukana, kun ollaan tehty arviointia. Kyllähän me kerran käytiin läpi pisteytyksiä, mutta enemmän olisi voinut käydä. Ei me sitä siinä ajateltu, että olis opiskelijoiden pitänyt olla siinä, mutta nyt kun ajatellaan, niin olis. Paperiaineksen kanssa ootte nähny ihan huikkeesti työtä. (Laasanen – Rekola 2009a.)

Koko perehdytysprosessia olisi selkiyttänyt se, että olisimme tehneet käyttöönottosuunnitelman kirjallisesti. Kirjallisen suunnitelman myötä perehdytysprosessin osa-alueet olisivat konkretisoituneet ja puutteiden havaitseminen jo prosessin aikana olisi mahdollistunut. Tämän myötä myös sitoutuminen implementointiprosessiin olisi voinut parantua. Perehdytysprosessiin vaikutti myös toimintaterapeuttien resurssien puute. Laasanen ja Rekola kritisoivat omaa toimintaansa seuraavalla tavalla:

”Ehkä ollaan vähän liian huonosti perehtyneet käsikirjaan ---. Hätäsesti lähetettiin kuitenkin tekemään ja ei pystytty varaamaan aikaa pisteyttämiseen.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Kyselylomakkeiden täyttäminen ja arviointimenetelmän pisteyttäminen osoittautuivat ongelmallisiksi. Toimintaterapeuttien koekäytön aikana kohtaamat ongelmat eivät silti selvinneet meille, vaikka olimme ohjeistaneet toimintaterapeutteja kääntymään ongelmatilanteissa meidän puoleemme ja tämän lisäksi kysyimme koekäytön sujumista sähköpostitse sen aikana. Laasanen ja Rekola kokivat, että päävastuu koekäytön onnistumisesta oli heillä itsellään. Opiskelijoiden osoittama kiinnostus koekäytön sujumiseen tuntui kuitenkin toimintaterapeuteista hyvältä. (Laasanen – Rekola 2009a.)

”Teiltä on saanut sitä tietoa, jos on tarvinnut, mutta eihän me hirveästi kysytty. Oli semmonen tunne, että voidaan kysyä kyllä, jos ongelmia, mutta jotenkin oli sitten semmonen tunnelma, että me tehdään tässä lonkalta. Että tää on nyt meidän duuni tehdä tää ja te teette sen muun. Tuli vaan niin hirveen hyvä olo, kun kysytään onko jotain ongelmaa. Ei kukaan koskaan kysy semmosta.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Toimintaterapeutit kokivat keskinäisen yhteistyönsä koekäytön aikana voimavaraksi. Yhteistyötään he kuvailivat seuraavalla tavalla:

”--- se oli antoisaa nimenomaan yhdessä tehdä. Käytiin sitä dialogia, ja kommentoitiin ja pisteytettiin. Ei siinä ollut mitään erimielisyyksiä. Oli hedelmällistä meidän yhteistyö.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

6.2.3 Vastuunotto

Laasanen ja Rekola kertoivat, että implementointiprosessia leimasi kiire ja resurssien puuttuminen, joka puolestaan vaikutti siihen, että arviointimenetelmään perehtyminen jäi puutteelliseksi. Tästä huolimatta he kokivat yhteistyön opiskelijoiden kanssa hyväksi. (Laasanen – Rekola 2009a.)

”Siinä on ollut hyvää yhteistyötä, että jotenkin on ollut sellainen olo, että te olette ikään kuin lanseeranneet tätä (arviointimenetelmää) meille. Hyvin vahva mielenkiinto ja dialogi. Semmonen niinku, että te ootte arvostaneet meitä ja sitä, mitä me ajatellaan.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Laasanen ja Rekola toivat haastattelussa esiin, että arviointimenetelmä voisi olla hyödyllinen heille myös tulevaisuudessa. He kokivat, että VQ ei välttämättä sovellu arviointimenetelmäksi arviointiryhmään, koska sen käyttäminen tässä kontekstissa on vaativaa. Sen sijaan VQ voisi olla heidän mielestään käyttökelpoinen arviointimenetelmä yksilöarvioinneissa. (Laasanen – Rekola 2009a.)

”Ryhmässä ei niin oleellinen, vaan katotaan sen mukaan, että minkälaisia nuoria siinä on ja voiks siinäkin ajatella, että tehdään jonkun kohdalla erityisesti. Jos siinä (ryhmässä) yksin ohjaa, niin olis aika vaikee. Varmaan se, että on semmonen piikkipallo-vastahankanen, että ei rutiinisti kaikista tehdä, vaan just tällasten hyvin passiivisten ja mystisten nuorten kohdalla osastotutkimusjaksolla. Sit ku rupee uusia prosesseja miettiin, niin nyt tätä valikkoa on enemmän, hyvin hieno juttu.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Perehdytyksen jälkeen paine palata vanhoihin toimintatapoihin on hyvin suuri etenkin, jos uuden menetelmän vaatimaa perehtymisaikaa ei ole huomioitu työjärjestelyissä (Lemminkäinen 2003: 154). Toimintaterapeuttien työnkuva on jo hyvin pitkälle rutinoitunut, ja heidän osuutensa asiakastyössä tarkkaan määritelty. VQ:n pysyvä juurtuminen käyttöön vaatisi sekä esimieheltä että työyhteisöltä sitoutumista ja tukea tähän prosessiin, jotta toimintaterapeuteille järjestyisi riittävästi aikaa uuden arviointimenetelmän käyttöönottoa varten.

Viimeisen perehdytyskäynnin peruuntumisesta johtuen meille jäi epäselväksi, saivatko toimintaterapeutit ratkaistua arviointimenetelmän käyttöön liittyvät ongelmat ja antoiko implementointiprosessi heille tarpeeksi valmiuksia käyttää VQ:ta jatkossa. Peruuntumisen johdosta emme myöskään voineet perehdyttäjinä tukea ja edistää jälki-intervention

kautta VQ:n juurruttamista käytäntöön. Päävastuu uuden menetelmän juurruttamisessa on kuitenkin perehdytettävillä henkilöillä itsellään (Lemminkäinen 2003: 140).

Laasanen ja Rekola kokivat opinnäytetyön ja sen myötä VQ:n implementointiprosessin tuoman struktuurin kannustavaksi ja mahdollistaneen arviointimenetelmän koekäytön. He arvioivat, että ilman opinnäytetyötä ja implementointiprosessia he eivät olisi koe-käyttäneet VQ -arviointimenetelmää ollenkaan. (Laasanen – Rekola 2009a.)

6.3 Raakasuoennoksen tarkastelua

Ryhdyimme raakasuoennostyöhön tutustumalla Jaana Ritsilän (2002) VQ:n raakasuoennosversioon sekä inhimillisen toiminnan mallin (2002) käsitteiden suomennoksiin, jotka olimme saaneet opintojen aikana mm. Riitta Sulopuiston (2006) opintomonisteista. Lähdimme toteuttamaan raakasuoennostyötä nopealla aikataululla itsenäisesti, jonka vuoksi emme tehneet raakasuoennostyöstä suunnitelmaa. Palautteen hakemista lukuun ottamatta emme ymmärtäneet pyytää selkeää ohjausta raakasuoennostyöhön. Ohjauksen ja suunnitelmallisuuden puute johti siihen, että emme tutustuneet ennen käännöstyötä muihin inhimillisen toiminnan mallin arviointimenetelmien virallisiin suomennosversioihin, kuten OSAan (2007), OPHI-II:n (1999) tai syksyllä vielä valmisteilla olleeseen MOHOSTiin (2008). Virallisiin käännöksiin tutustuminen olisi oleellisesti helpottanut VQ:n käsikirjan inhimillisen toiminnan mallin (2008) käsitteiden ja teoriaosuuden kääntämistä. Käyttämällä jo virallisesti suomennettuja käsitteitä olisimme omalta osaltamme olleet edesauttamassa niiden juurruttamista suomalaisten toimintaterapeuttien käyttöön, joka oli yksi tavoitteistamme. Helena Launiainen ja Riitta Keponen esimerkiksi olettivat kommentoidessaan jo valmista raakasuoennostamme, että olimme käyttäneet virallisia käännöksiä suomentamisen apuna.

”Teorian puolelta taas tulisi käyttää 2008 MOHOa ja tässä MOHOST olisi hyvä apu” (Launiainen 2009).

”Olette varmaankin lukenee OSA- ja MOHOST -käsikirjojen teoriaosudet eli niissä on mallin käsitteitä jonkin verran” (Keponen 2009).

Pyysimme sähköpostitse palautetta keskeneräisestä raakasuoennostyön kieliasusta, sekä sen käsitteiden ja teorian kääntämisestä ohjaavilta opettajiltamme ja työelämäyhteistyökumppaneiltamme. Emme kuitenkaan saaneet palautetta. Palautteen puuttumisesta johtuen tulkitsimme, että raakasuoennostyön kieliasu on riittävällä tasolla koekäyt-

töä varten. Laasanen ja Rekola kommentoivat vasta valmista raakasuomennosta ja olivat sen kieliasuun tyytyväisiä (Laasanen – Rekola 2009a).

”Kyllä me varmaan kiitollisena luimme sitä. Peruskäsitteet historiasta tuttuja, niin kieliasu oli helposti luettavaa. Ei tarvinnut paljoa tavata asioita. Ei tullut epäselvää oloa käsitteistä.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Koska aikataulu oli tiukka, tavoitteenamme ei ollut saada aikaan kielellisesti täydellistä käännöstä. Raakasuomennoksen kieliasu jäikin mielestämme vielä keskeneräiseksi, mutta pyrimme siihen, että kieli olisi sujuvasti luettavaa ja käännös vastaisi alkuperäistä englanninkielistä versiota. Siinä onnistuimme melko hyvin, koska Laasanen ja Rekola kertoivat, että olivat käyttäneet arvioinnissa ainoastaan raakasuomentamaamme käsikirjaa ja arviointilomakkeita. Tiukka aikataulu näkyi kuitenkin luonnollisesti kielen kömpelyytenä, jota Launiainen kommentoi seuraavalla tavalla:

”Käännös on vielä kielellisesti hiomaton ja noudattelee alkuperäiskielen rakenteita. Kielellisesti käännös on hyvä yksinkertaistaa. Käsitteiden osalta on vielä hyvä tarkoin pohtia, miten ne tulisi kulloinkin kääntää, sillä nyt joissain kohdin viitesuhteet eivät ole ihan kohdallaan.” (Launiainen 2009.)

Tarkasteltuamme itse raakasuomennosta jälkikäteen, olemme Launiaisen palautteen kanssa yhtä mieltä kieliasusta. Sekä Ritsilä että Launiainen antoivat raakasuomennoksen kieliasusta myös kannustavaa palautetta.

”Olette tehneet todella hyvää työtä raakasuomennoksen kanssa. Teksti on selkeää ja helposti luettavaa, käännös on sujuvasti tehty. Tekstissä oli muutamia kohtia, joita jäin kovasti pohtimaan, mutta en keksinyt niihin mitään parempia ratkaisuja käännöksen osalta, kuin mihin te olitte päätyneet - hyvää työtä siis!” (Ritsilä 2009.)

”Olette tehneet huolellista työtä” (Launiainen 2009).

Tiukka aikataulu ja suunnitelmallisuuden puute näkyivät raakasuomennoksessa arviointiosoiden ja pisteytysasteikon epäselvyytenä. Pisteytyksen tulkinnan vaikeudet näkyivät selvästi myös kyselylomakkeella kerätyn aineiston tuloksissa.

”Pisteytykset eivät olleet aina yksiselitteisiä. Mielellään katsois pisteytysosoiden käsitteitä uudelleen. Tuntuu, että ne eivät olleet täysin selviä.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Toimintaterapeutit eivät kuitenkaan ongelmatilanteissa olleet verranneet raakasuumenosta VQ:n alkuperäiseen englanninkieliseen versioon. He olisivat tarvinneet selvästi enemmän ohjeistusta, tukea ja perehdytystä arviointimenetelmän koekäyttöön.

”Englanninkieliseen versioon tutustuttiin pintapuolisesti vain alussa. Tuli lähemmäksi, mutta emme verranneet ongelmatilanteissa englanninkielistä ja suomenkielistä versiota keskenään. Se olisi pitänyt ohjeistaa.” (Laasanen – Rekola 2009a.)

Koekäytön jälkeen Laasanen ja Rekola toivoivat pisteytysisältöjen suomennoksiin muutoksia. Keskustelua syntyi muun muassa epävarma-pisteytyksen sisällön kuvaamisessa käytetystä sanasta *maksimaalinen*. VQ -arviointimenetelmässä kyseisen kohdan pisteytysisältö on suomennettu seuraavalla tavalla:

Tarvitsee toimintaan maksimaalista tukea, jäsentelyä ja kannustusta. Asiakkaalla on toistuva tai ylenmääräinen tuen, jäsentelyn ja kannustuksen tarve, jotta tahtoon liittyvä toiminta saadaan esille. Tämä pisteytys tarkoittaa, että asiakkaalla on merkittäviä vaikeuksia olla ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa heikon tahdon ilmenemisen vuoksi. (de las Heras – Geist – Kielhofner – Li 2007: 18.)

Sanan *maksimaalinen* ei koettu olevan suomen kieltä ja tekevän pisteytysasteikon erot liian suuriksi. Sana koettiin rajoittavaksi ja sen tilalle olisi tahdottu jokin lievempi ilmaisu. Myös sanaa *ylenmääräinen* kritisoitiin. Toimintaterapeuttien mukaan nämä sanat antoivat kuvan, että asiakas olisi toiminnallisessa tilanteessa täysin autettava. He pohtivat, että tämän vuoksi suurin osa heidän asiakkaistaan sijoittui sitoutunut - pisteytykseen, koska ero sitoutuneen ja epävarman välillä oli niin suuri. Pohdimme yhdessä johtuuko edellä mainittujen adjektiivien käyttö amerikkalaisen ja suomalaisen kulttuurien eroista, vai onko kysymys pelkästään pisteytysasteikon sisältöjen puutteellisuudesta. Myös Jaana Ritsilä (2009) näki puutteita pisteytysisältöjen raakasuumennoksissa.

”Oikeastaan ainoa asia, joka mietityttää minua edelleen, on tuo VQ:n ne-liportainen pisteytysasteikko. Olette kääntäneet: oma-aloitteinen, sitoutunut, epävarma, passiivinen. Lähinnä tuo termi: SITOUTUNUT, kuulostaa suomen kielellä huonolta käännökseltä ja näin ollen sen vertailu suhteessa oma-aloitteiseen ja epävarmaan ei ole selkeää.” (Ritsilä 2009.)

Pisteytysasteikon raakasuumennokset olivat myös meidän mielestämme erittäin kesken-eräiset ja vaatisivat vielä paljon työstämistä oikeiden ilmaisujen löytymiseksi. Oikeiden

ilmaisujen löytyminen olisi tärkeää, jotta pisteytysten tulkinta olisi yksiselitteistä, ja sitä kautta koko VQ:n käytettävyys paranisi.

7 TUTKIMUKSEN ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS

7.1 Tutkimusetiikka

Käytämme eettisten kysymysten pohdinnan apuna Program Evaluation Standards (1994) -teoksessa esiteltyä jaottelua arvioinnin eettisistä standardeista (Joint Committee of Standards). Standardit on julkaistu suomeksi Colin Robsonin (2001) teoksessa *Käytännön arvioinnin perusteet*. Standardien kautta käymme läpi arvioinnin *käyttökelpoisuutta, toteuttamiskelpoisuutta, eettistä hyväksyttävyyttä, yksityisyyttä sekä tarkkuutta* (Robson 2001: 50). Opinnäytetyömme käsittelee uuden arviointimenetelmän soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tutkimista sekä sen implementointiprosessia. Robsonin standardit käsittelevät arviointiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, joten on perusteltua käyttää hänen jaotteluaan opinnäytetyömme tutkimusetiikan pohdinnassa.

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli yhteistyö työelämäyhteistyökumppaniemme kanssa. VQ:n koekäyttö nousi opinnäytetyömme aiheeksi heidän käytännön työssä kohtaamasta tarpeestaan löytää nuoren tahtoa kartoittava arviointimenetelmä. Opinnäytetyötämme varten työelämäyhteistyökumppanimme koekäyttivät uutta arviointimenetelmää arviointiryhmässä ja vastasivat arviointimenetelmän soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä koskeviin kysymyksiin. Käyttökelpoisuuden standardiin liittyen sovimme yhdessä ennen arviointimenetelmän implementointia sekä toimintaterapeuttien että meidän opiskelijoiden roolit ja tehtävät koekäytön osalta yhteisten keskusteluiden kautta. Omaa uskottavuuttamme opinnäytetyön tekijöinä on lisännyt se, että olemme perehtyneet opinnäytetyön tekemistä varten tutkimuskirjallisuuteen, VQ -arviointimenetelmään ja Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien työnkuvaan sekä toimineet koko opinnäytetyöprosessin ajan yhteistyössä työelämäyhteistyökumppaniemme sekä ohjaavien opettajiemme kanssa. Olemme pyrkineet keräämään opinnäytetyötämme koskevan materiaalin ja informaation niin, että se vastaa opinnäytetyön aiheen kannalta olennaisiin tutkimuskysymyksiin ja hyödyttää näin sekä työelämäyhteistyökumppanimme että opinnäytetyöprosessia. Raporttiosuuden pyrimme toteuttamaan selkeänä niin,

että kaikki olennainen tieto välittyisi lukijalle ja se olisi helposti ymmärrettävissä. (Robson 2001: 210–211.)

Eettiset standardit -listan mukaan opinnäytetyössä tulee huomioida sopimukset ja niiden noudattaminen, työskentelyyn osallistuvien ihmisten oikeudet, vuorovaikutussuhteiden kunnioittaminen ja työn oleellisten tulosten julkistaminen asianmukaisesti (Robson 2001: 210–214). Sopivaisuuden standardi (eettinen hyväksyttävyys) varmistaa, että arviointi on tehty lainmukaisesti ja eettisesti, sekä siihen osallistuvien ja kohteena olevien ihmisten hyvinvointi huomioiden (Robson 2001: 211–212).

Olemme huomioineet sekä opinnäytetyöhön osallistuvien toimintaterapeuttien, arviointivälineestä välillisesti hyödyn saavan potilaan että myös koko organisaatiolle koituvat hyötynäkökohdat. Olemme toteuttaneet opinnäytetyömme kaikkien siihen tavalla tai toisella osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioittaen ja suojellen. Opinnäytetyötämme varten olemme solmineet työelämäyhteistyökumppanien kanssa kirjallisen opinnäytetyösopimuksen sekä hakeneet ja saaneet tutkimusluvan Kanta-Hämeen keskussairaaltalta. Olemme huomioineet opinnäytetyötä tehdessämme työelämäyhteistyökumppanien työnkuvan ja pyrkineet siihen, ettei osallistuminen ja sitoutuminen opinnäytetyöhön kuormittanut heitä kohtuuttomasti. Olemme pyrkineet kunnioittamaan työelämäyhteistyökumppaneidemme työnkuvaa ja persoonia tehdessämme yhteistyötä heidän kanssaan ottamalla heidän toiveensa, tarpeensa ja mielipiteensä huomioon raporttia kirjoittaessamme. (Robson 2001: 210–214.)

Robsonin mukaan *yksityisyydellä* tarkoitetaan sitä, että yksilön tahtoa vaikuttaa itseensä ja itseään koskevaan tietoon kunnioitetaan (Robson 2001: 54). Arviointiryhmän nuorten tiedot eivät missään vaiheessa tutkimusta tulleet tietoomme, eikä niitä käsitellä millään tavalla opinnäytetyössämme, sillä tutkimuksemme kohdistuu arviointimenetelmän soveltuvuuteen, hyödynnettävyyteen ja implementointiprosessiin, ei suoraan psyykkisesti sairaisiin nuoriin asiakasryhmänä. Potilaiden osalta luottamuksellisuus- ja nimettömyyskysymykset on näin ollen huomioitu. Huomioimme lopullisessa raportissa arviointiin ja tuloksiin vaikuttaneet olosuhteet kokonaisuuksina niin, että ongelmat tuotiin esille vahvuuksien yhteydessä. Tulosten koostamisessa kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että kaikki oleelliset asiat tulivat esille. Työn julkistamistilaisuudessa olemme suunnitelleet huomioivamme kohdeyleisön (alueen toimintaterapeutit) tarpeet kertomal-

la heille VQ:n soveltuvuudesta ja sen avulla saatavan tiedon hyödynnettävyydestä opinnäytetyömme tulosten pohjalta.

Toteuttamiskelpoisuuden standardeilla varmistetaan arvioinnin realistisuus, järkevyyt, diplomaattisuus ja yksinkertaisuus (Robson 2001: 211). Opinnäytetyömme aineiston kerääminen toteutui toimintaterapeuttien normaalin työn ohessa. Riittävän ajan löytyminen toimintaterapeuttien jo ennalta kiireisestä aikataulusta oli keskustelun alla koko prosessin ajan, mutta päätimme opiskelijoina antaa toimintaterapeuttien itse arvioida resurssinsa ja mahdollisuutensa sitoutua VQ:n implementointiprosessiin. Kävimme vuoropuhelua Laasasen ja Rekolan kanssa koko implementointiprosessin ajan pyytäen ja saaden heiltä mielipiteitä oleellisen tiedon keräämiseksi niin, että se hyödyttäisi kaikkia osapuolia.

Tarkkuuden standardit tekevät näkyväksi ja välittävät tiedon niistä seikoista, jotka määrittelevät tutkimuksen kohteena olevan ohjelman arvon tai saavutukset (Robson 2001: 212–214). Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu mm. että tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa (Suomen Akatemia 2008). Opinnäytetyösämme pyrimme tarkkuuden standardien mukaisesti toteuttamaan prosessin kuvauksen ja dokumentoinnin tarkasti sekä selkeästi niin, että lukijan on mahdollista saada kokonaiskuva olennaisista työhömmme vaikuttaneista käännteistä, sekä tutkimuksen lopputuloksista. Moniosaisen opinnäytetyön kuvaaminen on ollut haasteellista, vaatinut paljon pohdintaa ja myös muutoksia suunnitelmaan. Erityistä huomiota olemme kiinnittäneet lähteiden laatuun käyttämällä aina uusinta saatavilla olevaa painosta julkaisuista, sekä siihen, että lähteemme on merkitty hyvin ja ovat siten jäljitettävissä. Tulosten johtopäätösten osalta käytimme tutkimusaineistoa perustellen ja puolueettomasti. Pyrimme siihen, etteivät henkilökohtaiset tunteet, ennakkoluulot taikka mieltymykset pääse vääristämään tuloksia. (Robson 2001: 212–214.)

7.2 Luotettavuus

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009) listaavat tekijöitä, jotka laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä huomioida. Nämä tekijät ovat tutkimuksen kohde ja tarkoitus, oma sitoutuminen tutkijana, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutki-

ja- tiedonantaja- suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 140–141.)

Raportissamme olemme määritelleet tarkasti tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen. Työssä on esitelty työelämäyhteistyökumppanit, heidän työnkuvansa ja siitä nouseva tarve tahdon arviointimenetelmälle. Olemme esitelleet tarkoin VQ -arviointimenetelmän ja sen taustalla olevan teorian, sekä käyttäneet perustellen Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallia opinnäytetyömme teoreettisena runkona. Omaa sitoutumistamme ohjasi erityisesti työelämäyhteistyökumppanien tarpeet. Halusimme tehdä opinnäytetyön aiheesta, josta olisi selkeä hyöty Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuteille. Implementointiprosessiin liittyvä työn määrä kuitenkin yllätti meidät ja resurssien puutteesta johtuen tämä näkyi sitoutumisessamme opinnäytetyöprosessiin ajoittain.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeella, toimintaterapeuttien haastattelulla ja asiantuntijapalautteen kautta. Kyselylomakkeen laatimiseen käytimme paljon aikaa ja teimme siitä useita versioita, joita tarkastutimme ohjaavilla opettajillamme. Pyrimme siihen, että kyselylomakkeeseen vastaaminen olisi mahdollisimman yksiselitteistä ja helppoa, eikä sen täyttämiseen menisi kohtuuttomasti aikaa. Kyselylomakkeen täyttäminen ei kuitenkaan ollut toimintaterapeuteille yksiselitteistä, joka näkyi puutteellisina vastauksina ja siinä, että vastaukset eivät aina vastanneet kysymyksiin. Toimintaterapeutit kritisoivat esimerkiksi hyödynnettävyyttä koskevia kysymyksiä. Meidän olisi pitänyt ohjeistaa tarkemmin heitä vastaamaan kyselylomakkeeseen vasta havainnoinnin ja VQ:n pisteytysasteikon täyttämisen jälkeen, jolloin VQ:n avulla saatavan tiedon hyödynnettävyyttä olisi pystynyt arvioimaan helpommin. Vaikka kyselylomakkeessa kysyimme nuorten ikää ja sukupuolijakaumaa, sekä ympäristön kontekstiin liittyviä tietoja, emme käyttäneet analyysissä näitä tietoja kyselylomakkeiden puutteellisen täyttämisen vuoksi. Luotettavuuden lisäämiseksi nauhoitimme toimintaterapeuttien haastattelun ja kirjasimme heidän vastauksensa raporttiin kommentteina nauhoituksen perusteella. Valmiin raportin lähetimme sähköpostitse toimintaterapeuteille tarkistettavaksi heidän kommenttinsa osalta ennen työn julkaisemista. Raakasuomennoksen tarkastelun luotettavuuden lisäämiseksi haimme siitä palautetta asiantuntijoilta.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi työelämäyhteistyökumppaniin tutustumalla helmikuussa 2008. Yhteisten keskustelujen kautta opinnäytetyön aihe tarkentui syksyllä 2008 por-

taittain. VQ:n raakasuomennoksen ja implementointiprosessin tarkastelun myötä aihe laajeni alkuperäisestä suunnitelmasta, joka koski ainoastaan VQ:n soveltuvuuden ja hyödynnettävyyden tutkimista toimintaterapeuttien käytössä. Keskusteltuamme ohjaavien opettajiemme kanssa, edellisten kysymysten lisäksi yhtä tärkeäksi opinnäytetyöprosessimme kannalta nousi VQ -arviointimenetelmän implementointiprosessi. Opinnäytetyön aiheen laajeneminen implementointiprosessin mukaantulon myötä vaikutti aineiston kasvamiseen. Tämän myötä aineiston rajaaminen ja käsitteleminen sekä tutkimuskysymyksien kannalta olennaiseen keskittyminen on ajoittain ollut haasteellista.

Koska aineiston kerääminen tapahtui samaan aikaan implementointiprosessin kanssa, liitimme sen opinnäytetyössä osaksi implementointiprosessin kuvaamista. Tätä kautta halusimme lukijan saavan käsityksen implementointiprosessin laajuudesta. Aineistanalyysi tehtiin tutkimuskirjallisuutta vahvasti hyödyntäen opettajien ohjauksessa. Käytimme kyselylomakkeen aineiston pelkistämisprosessiin paljon aikaa ja rakensimme sitä vaiheittain käyden koko ajan vuoropuhelua ohjaavien opettajiemme kanssa. Koska alkuperäinen suunnitelmamme käyttää kyselylomakkeen analysoinnissa teorialähtöistä sisällönanalyysia ja SPSS -ohjelmaa muuttui siten, että päätimme niiden sijaan käyttää aineistolähtöistä sisällönanalyysia, meillä ei ollut juurikaan ennako-odotuksia aineiston analysoinnin tuloksista. Päätimme suhtautua aineiston analysointiin avoimesti ja antaa sen puhutella meitä vapaasti. Avoin suhtautuminen aineistoon lisäsi mielestämme analyysin johtopäätösten luotettavuutta. Raportoimme johtopäätökset implementointiprosessin ja aineiston keräämisen otsikoinnin mukaan, jotta lukijan olisi helpompi seurata opinnäytetyöprosessimme kulkua. Johtopäätökset teimme aineistolähtöisen analyysin perusteella, sekä tarkastelemalla kriittisesti implementointiprosessia sen eri tekijöiden kannalta. Olemme pyrkineet tuomaan johtopäätökset esille tarkasti, rehellisesti ja luotettavasti.

8 POHDINTA

Yhteistyö Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien Paula Laasasen ja Anne Rekolan kanssa toimi hyvin. Yhteistyö työelämän kanssa oli tiivistä, vilkasta ja avointa koko opinnäytetyöprosessin ajan. Alkuvaiheessa toimintaterapeuttien innokkuus ja kiinnostus yhteistyöhön kanssamme tuntui motivoivalta. Koko opinnäytetyöprosessin ajan yhteistyömme eteni hyvässä hengessä. Kävimme keskustelua ja aja-

tusten vaihtoa sähköpostitse koko prosessin ajan aina kun tarkennettavia asioita ilmeni. Tämän lisäksi järjestimme yhteistyöpalavereja Hämeenlinnassa yhteistyökumppanien toimitilassa tarpeen mukaan. Ensimmäistä tapaamista lukuun ottamatta olimme aina tapaamisissa paikalla kaikki neljä, mikä osoittaa kummankin osapuolen sitoutumista opinnäytetyöprosessiin. Laasanen ja Rekola antoivat kirjallisen palautteen opinnäytetyöprosessin sujumisesta ja keskinäisestä yhteistyöstämme, joka löytyy opinnäytetyöstämme liitteenä (liite 7).

Opinnäytetyömme tarkoitus oli vastata työelämäyhteistyökumppaniemme tarpeeseen arvioida nuoren tahtoa ja hyödyntää arvioinnin avulla saatavaa tietoa asiakastyössä. Alkuperäinen tarkoituksemme oli tutkia VQ -arviointimenetelmän soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä toimintaterapeuttien työvälineenä sekä yksilö- että ryhmätilanteissa ja vertailla näiden lisäksi sitä, miten arvioinnin tekemiseen vaikuttaa toimintaterapeuttien määrä. Resurssien puutteesta johtuen toimintaterapeutit eivät ehtineet koekäyttää arviointimenetelmää kuin arviointiryhmässä, jolloin tutkimuksemme johtopäätökset kapenivat vastaamaan ainoastaan kahden toimintaterapeutin tekemää VQ -arviointia arviointiryhmän kontekstissa. Tutkimuksemme johtopäätösten perusteella emme pystyneet arvioimaan VQ:n soveltuvuutta ja hyödynnettävyyttä heidän käytössään muissa konteksteissa, joka tarkoittaa sitä, että emme pystyneet vastaamaan siihen kysymykseen, joka alun perin yhteistyöpalavereidemme keskustelujen pohjalta heräsi.

Johtopäätöksissä totesimme, että VQ:n käyttäminen arviointiryhmässä ei ollut toimintaterapeuteille ongelmaton, ja siihen vaikuttivat useat eri tekijät, kuten asiakkaiden määrä ja tuen tarve, havainnointiympäristö sekä havainnoinnin ja toiminnan mahdollistamisen yhdistämisen vaikeudet. Lisäksi toimintaterapeuteilla oli ongelmia arvioinnin pisteytyksessä. VQ -arviointi kuitenkin antoi toimintaterapeuteille monipuolisesti hyödynnettävää tietoa nuoren tahdosta. Tätä tietoa toimintaterapeutit voivat hyödyntää lausunnon kirjoittamisessa, työskentelyssä nuoren perheen ja moniammatillisen työryhmän kanssa, hoidon ja terapian tavoitteiden suunnittelussa sekä nuoren hoitoon sitouttamisessa.

Tarkasteltuamme implementointiprosessin ja kyselylomakkeen johtopäätöksiä kokonaisuutena, toteamme niiden perusteella, että VQ vastaa työelämäyhteistyökumppaniemme tarpeeseen arvioida nuoren tahtoa, koska VQ -arvioinnin tulokset antavat olennaista ja asiakastyössä hyödynnettävää tietoa nuoren tahdosta. Näkemyksemme mukaan arvioin-

tiryhmässä esiin tulleet VQ -arviointimenetelmän käytön ongelmat johtuivat puutteellisesta käsikirjaan perehtymisestä ja perehdytyksestä, käytännön harjoituskertojen vähyydestä ja raakasuomennoksen keskeneräisyydestä, ei arviointiryhmästä havainnointikonkstekstina. Toimintaterapeuttien havainnoinnin aikana kohtaamat ongelmat johtivat lopulta arviointiosioiden ja pisteytysasteikon tulkinnan ongelmiin, jotka mielestämme johtuivat raakasuomennoksen keskeneräisyyden lisäksi siitä, että toimintaterapeutit eivät olleet ehtineet sisäistää VQ -arviointimenetelmää riittävän hyvin toteuttaakseen arvioinnin sujuvasti. Näitä näkemyksiä tukee lisäksi se, että toimintaterapeuteilla oli havainnointitilanteessa toimiva työnjako, joka osaltaan oli luomassa arviointitilanteeseen hyvät puitteet. Toimintaterapeuttien oli kuitenkin vaikea täysipainoisesti hyödyntää toimivaa työnjakoa VQ -arviointimenetelmän käyttöön liittyvien vaikeuksien vuoksi. Vaikka toimintaterapeutit kertoivat sopineensa ennen arviointitilannetta rooleistaan arviointiryhmässä, ei työnjako kuitenkaan palvellut täysin havainnointitilannetta, vaan toimintaterapeuteilla oli silti ongelmia havainnoinnin ja toiminnan mahdollistamisen yhdistämisessä.

Toimintaterapeutit toivat esille, että käyttäisivät jatkossa VQ:ta mieluummin yksilökuin ryhmätilanteissa. Meidän näkemyksemme mukaan VQ soveltuu kuitenkin havainnointiin sekä yksilö- että ryhmätilanteissa. Tätä näkemystä tukevat myös Huttusen ja Mäkisen opinnäytetyön tulokset, joissa todetaan että VQ:ta voidaan käyttää arviointivälineenä myös ryhmämuotoisessa toimintaterapia-arvioinnissa (Huttunen – Mäkinen 2005: 2, 35–37). Etenkin nuorten kohdalla tahdon arvioiminen ryhmätilanteessa olisi erittäin merkityksellistä, koska sen avulla saadaan tärkeää tietoa ryhmän vaikutuksesta nuoren tahtoon ja motivaatioon. Aalberg ja Siimes toteavat, että nuoren identiteetin rakentumisessa ryhmään kuuluminen on välttämätöntä. Ryhmän avulla nuori voi harjoitella hallitsemaan omia impulssejaan. Ryhmässä toimiminen palvelee myös yksinäisyyden, ahdistuksen ja tuskaisuuden tunteiden hallintakeinona. (Aalberg – Siimes 2007: 72.)

Johtopäätösten perusteella suosittelemme työelämäyhteistyökumppaneillemme VQ -arviointimenetelmää työvälineeksi nuoren tahdon arviointiin arviointiryhmässä. Onnistunut VQ:n käyttäminen arviointiryhmässä edellyttäisi kuitenkin pitkäjänteistä arviointimenetelmän käytön harjoittelemista sekä syvällistä käsikirjaan tutustumista. Koska tekemämme VQ:n käsikirjan raakasuomennos on johtopäätösten perusteella keskeneräi-

nen, tulisi perehtymisessä ja arvioinnissa käyttää raakasuoennoksen rinnalla alkupe-
räistä englanninkielistä käsikirjaa.

Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin malli luo hyvät puitteet uuden arviointime-
netelmän käyttöönotolle. Malli ohjaa suunnitelmallisuuteen, joka jäi kuitenkin meidän
opinnäytetyöprosessissamme puutteelliseksi. Implementointiprosessin laajuus ja se,
kuinka perusteellisesti meidän olisi pitänyt huomioida kaikki osatekijät, yllättivät mei-
dät. Suunnitelman tekeminen implementointia varten sekä kaikkien osatekijöiden huo-
mioiminen on aikaa vievää, joten uuden arviointimenetelmän implementointiprosessiin
tulisi jo etukäteen varata riittävät resurssit. Resurssien varaaminen uuden arviointime-
netelmän implementoinnille olisi kannattavaa, koska niiden kautta riittävä sitoutuminen ja
perehtyminen mahdollistuisivat ja loisi onnistumisen edellytykset implementointipro-
sessille sekä uuden menetelmän juurtumiselle käyttöön. Implementointiprosessiin osal-
listuminen on joka tapauksessa kaikille osapuolille suuri ponnistus, joten implementoin-
tiprosessin suunnittelu, perehtyminen ja toteutus kannattaa tehdä kunnolla.

Arviointimenetelmän perehdyttäjän olisi hyvä olla sen asiantuntija. Arviointimenetel-
män asiantuntija pystyisi järjestämään perehtyjille tarpeenmukaisen koulutuksen, joka
meille opiskelijoina ei ollut mahdollista. Vaikka olimme perehtyneet VQ:n syvällisesti
teorian kautta, meillä ei kuitenkaan ollut kokemusta sen käyttämisestä ja siihen liittyvis-
tä mahdollisista ongelmista. Näin ollen emme pystyneet tarjoamaan toimintaterapeuteil-
le niin laadukasta koulutusta kuin olisi ollut tarpeen. Kivirannan ja Lackschewitzin
MOHOST -arviointimenetelmän koekäyttöä käsittelevässä opinnäytetyössä MOHOST -
arviointimenetelmän työpajakoulutuksen järjesti arviointimenetelmän asiantuntija Riitta
Keponen. Hänen läsnäolonsa työpajakoulutuksissa tarjosi koekäyttäjille koko prosessin
ajan tukea ja mahdollisuuden kysyä pulmakohdissa apua asiantuntijalta, jonka koulutet-
tavat kokivat erityisen positiivisena. (Kiviranta – Lackschewitz 2008: 1, 39.) Lisäksi
VQ:n koekäyttöön varattu aika oli liian lyhyt arviointimenetelmän juurruttamiseksi.
Resursseista johtuen emme pystyneet kuitenkaan vaikuttamaan koekäytön ajanjakson
pituuteen. Jotta uusi arviointimenetelmä juurtuisi työelämäyhteistyökumppaniemme
käyttöön, vaatisi se selkeästi lisää VQ:n käytön harjoittelua ja motivoitumista arviointi-
menetelmän käyttöön. Tämä voisi mahdollistua esimiehen ja työyhteisön tuen avulla,
jolloin tarpeen mukaiset lisäresurssit juurtumiselle voisivat löytyä. Jo valmiiksi kiireisen
työnkuvan vuoksi resurssien löytyminen VQ:n juurruttamiselle voi kuitenkin osoittau-
tua haasteelliseksi esimiehen ja työyhteisön tuesta huolimatta.

Raakasuomennoksen tekeminen oli meistä innostavaa. Sen työstämisen kautta koimme tekevämme konkreettisesti jotakin työelämäyhteistyökumppanimme hyödyttävää. Toteutimme raakasuomennostyön ilman suunnittelua, nopealla aikataululla ja täysin itsenäisesti, mikä on selkeästi nähtävissä keskeneräisyytenä lopputuloksessa. Koska tavoitteenamme ei ollut valmiin hiotun käännöksen tekeminen, olemme kieliasun keskeneräisyydestä huolimatta tekemäämme raakasuomennokseen tyytyväisiä. Teimme raakasuomennoksen, jotta työelämäyhteistyökumppanimme pääsisi koekäyttämään VQ:ta ja tämä tavoite toteutui mielestämme hyvin. Raakasuomennoksen tekemisen kautta oma ymmärryksemme tahdon käsitteestä ja VQ -arviointimenetelmän sisällöstä syveni, mikä oli tärkeää ja hyödyllistä koko implementointiprosessin kannalta. Lisäksi raakasuomennosprosessi herätti meidät näkemään, miten laaja ja aikaa vievä prosessi arviointimenetelmän raakasuomentaminen on, puhumattakaan virallisen käännöksen tekemisestä ja sen standardoimisesta Suomeen, mikä vaatisi usean ihmisen pitkäaikaista työskentelyä käännöksen tekemiseksi.

VQ:n implementointiprosessin kautta tuli näkyväksi toimintaterapeuttien tarve voida käyttää arviointimenetelmää omalla äidinkielellään. Suomenkielinen VQ helpottaisi arviointimenetelmään perehtymistä ja sisällön ymmärtämistä, ja näin ollen lisäksi arviointimenetelmän käytettävyyttä. Virallisen käännöksen ja arviointimenetelmän standardoinnin kautta käsikirjan ja arviointilomakkeiden kieliasu selkiytyisi, ymmärrettävyys paranisi ja arviointimenetelmän pystyisi sitomaan suomalaiseen kulttuuriin. Ilman virallista käännöstä VQ tuskin tulee saamaan jalansijaa suomalaisten toimintaterapeuttien käytössä, mikä on harmillista, koska VQ:n avulla saatavaa tietoa asiakkaan tahdosta voidaan hyödyntää monipuolisesti asiakastyössä asiakkaan motivaatiotason nostamiseksi. Asiakkaan motivaation kanssa työskenteleminen on mielestämme yksi terapiatyön keskeisimpiä osa-alueita, sillä ilman asiakkaan omaa tahtoa ei myöskään terapian tavoitteita voida saavuttaa. Jotta suomalaisten toimintaterapeuttien olisi mahdollista käyttää VQ -arviointimenetelmää asiakkaan tahdon arvioinnissa, olisi VQ:sta hyvä jatkossa tehdä virallinen suomenkielinen käännös.

Opinnäytetyöprosessimme on ollut useine eri vaiheineen monimutkainen ja vaativa. Koska opinnäytetyömme aineisto koostui aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä, implementointiprosessin haastattelusta ja asiantuntijoiden raakasuomennoksesta antamasta palautteesta, johtopäätösten yhteen nivominen oli haastavaa. Palasimme aineiston johtopäätöksiin kerta toisensa jälkeen, jotta saimme niistä koottua yhteneväisen ja lukijalle

ymmärrettävän kokonaisuuden. Prosessin aikana tekemämme ajatustyö on ollut vaativuudestaan huolimatta antoisaa, koska se on ollut olennaista koko opinnäytetyöprosessin ymmärtämisen kannalta. On ollut mielenkiintoista havaita, että jokaiseen tutkimuskysymykseemme löytyi aineiston avulla perusteltavissa olevat vastaukset.

Opinnäytetyöprosessin edetessä olemme tarkastelleet sitä useasta eri näkökulmasta ja havainneet VQ:n implementointiprosessiin liittyvät puutteet. Puutteiden havaitsemisen myötä muutimme prosessin aikana toimintaamme ja pyrimme näin ohjaamaan prosessin etenemistä oikeaan suuntaan. Nyt opinnäytetyöprosessin päättyessä näemme nämä puutteet ja niiden kriittisen tarkastelun opinnäytetyömme suurimpana antina, jonka kautta olemme oppineet paljon uuden menetelmän implementoinnista, VQ -arviointimenetelmästä ja sen raakasomennoksen tekemisestä, tutkimuksen tekemisestä sekä pitkäaikaisen projektin läpiviemisestä. Näitä oppimiskokemuksia rikkaampina voimme sanoa olevamme tyytyväisiä opinnäytetyömme lopputuloksiin. Lisäksi olemme tyytyväisiä siihen, että opinnäytetyöprosessin kautta saimme vastaukset kaikkiin esittämimme tutkimuskysymyksiin.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko – Siimes, Martti A. 2007: Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Baron, Kathi – Kielhofner, Gary – Iyenger, Anita – Goldhammer, Victoria – Wolenski, Julie 2007: Toimintamahdollisuuksien itsearviointi. OSA. Launiainen, Helena (suom.). Helsinki: Psykologien kustannus.
- de las Heras, Carmen Gloria – Geist, Rebecca – Kielhofner, Gary 1998: A User's Guide to the Volitional Questionnaire. University of Illinois at Chicago, The Model of Human Occupation Clearinghouse.
- de las Heras, Carmen Gloria – Geist, Rebecca – Kielhofner, Gary – Li, Yanling 2003: A User's Manual for The Volitional Questionnaire. Version 4.0. College of Applied Health Sciences. Chicago: University of Illinois at Chicago.
- de las Heras, Carmen Gloria – Llerena, Veronica – Kielhofner, Gary 2003: A User's Manual for Remotivation Process: Progressive Intervention for Individuals with Severe Volitional Challenges. Version 1.0. University of Illinois at Chicago.
- de las Heras, Carmen Gloria – Geist, Rebecca – Kielhofner, Gary – Li, Yanling 2007: A User's Manual for The Volitional Questionnaire. Version 4.1. College of Applied Health Sciences. University of Illinois at Chicago.
- Forsyth, Kirsty – Parkinson, Sue 2008: MOHOST: Inhimillisen toiminnan mallin seurantaa-arviointi, käsikirja. Standardointiversio 26.3.2008. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2001: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko –Sajavaara, Paula 2001: Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Hurme, Raija – Malin, Riitta-Leena – Pesonen, Maritta – Syväoja, Olli 2007: Suomi-englanti-suomi-sanakirja. Helsinki: WSOY.
- Huttunen, Johanna – Mäkinen, Anu 2005: Tahdon havainnointimenetelmä - Kokemuksia Volitional Questionnairen käytöstä mielenterveyskuntoutujien toimintaterapiaryhmässä. Opinnäytetyö. Toimintaterapian koulutusohjelma. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki.
- Juhaninmäki, Teressa 2008: Toimintakyvyn arviointipaketti Haukkalan sairaalan Afrikan tähti -tutkimusjaksolle. Luettu 11.9.2008. < https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/38694/jamk_1212752020_5.pdf?sequence=1 > Opinnäytetyö. Toimintaterapian koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.
- Kantahämeen keskussairaalan ky 2008: Nuorisopsykiatrisen yksikön esittely. Verkkodokumentti. < <http://www.khshp.fi/index.asp> > Luettu 1.9.2008.

- Keponen, Riitta 2009: Toimintaterapian lehtori. Helsinki. Sähköinen tiedoksianto. 6.3.2009.
- Kielhofner, Gary 1995: A Model of Human Occupation. Theory and Application. Second Edition. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Kielhofner, Gary 1997: Conceptual Foundations of Occupational Therapy. Second edition. Philadelphia: F. A. Davis Company.
- Kielhofner, Gary 1999: OPHI-II: Toimintakykyä ja toimintahistoriaa arvioiva käsikirja. Helin-Fay, Riitta – Hiltunen, Anna-Maija – Vesaoja, Marja (suom.). Helsinki: Psykologien kustannus.
- Kielhofner, Gary 2002: Model of Human Occupation. 3. painos. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kielhofner, Gary 2008: Model of Human Occupation. 4. painos. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kiviranta, Mia – Lackschewitz, Nora 2008: MOHOST-seulonta-arvioinnin koekäyttö. Syömishäiriöpotilaan toiminnan havainnointi osastohoidon aikana. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Laasanen, Paula 2008: Toimintaterapeutti. Kanta-Hämeen keskussairaala, nuorisopsykiatrian yksikkö. Hämeenlinna. Suullinen tiedoksianto 27.2.2008.
- Laasanen, Paula – Rekola, Anne 2008: Toimintaterapeutit. Kanta-Hämeen keskussairaala, nuorisopsykiatrian yksikkö. Hämeenlinna. Suullinen tiedoksianto 2.10.2008.
- Laasanen, Paula – Rekola, Anne 2009a: Toimintaterapeutit. Kanta-Hämeen keskussairaala, nuorisopsykiatrian yksikkö. Hämeenlinna. Haastattelu. 13.2.2009.
- Laasanen, Paula – Rekola, Anne 2009b: Toimintaterapeutit. Kanta-Hämeen keskussairaala, nuorisopsykiatrian yksikkö. Hämeenlinna. Sähköinen tiedoksianto. 13.3.2009.
- Launiainen, Helena 2009: Metropolia ammattikorkeakoulun toimintaterapian ja vanhustyön koulutusohjelmien koulutuspäällikkö. Kirjallinen tiedoksianto. 9.3.2009.
- Lehti, Martti 2008: Väkivaltatutkija: Tekoja tulee todennäköisesti lisää. Helsingin Sanomat. Verkkodokumentti. <<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/V%C3%A4kivaltatutki-ja+Tekoja+tulee+todenn%C3%A4k%C3%B6isesti+lis%C3%A4/1135239685258>> Luettu 28.11.2008.
- Lemminkäinen, Helena 2003: Arvioinnin kaksi kuvaa: Mitä välitön- ja viivästettyarviointi kertovat lyhytkestoisista viestintävalmennuksista? Viestintätieteiden lisensiaattityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Metsämuuronen, Jari 2003: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Moho Clearinghouse 2008: The Remotivation Process. Version 1.0, 2003. Luettu 16.10.2008.<<http://www.moho.uic.edu/programs%20and%20interventions/remotivation.html>>
- Moho Clearinghouse 2008: The Volitional Questionnaire (VQ) Version 4.1, 2007. Verkkodokumentti. Luettu 16.10.2008.
<<http://www.moho.uic.edu/assess/vq.html>>
- MOT Sanakirja 2008: Nettisanakirja.
<http://www.metropolia.fi/palvelut/kirjasto/aineistot/elektroniset_aineistot/tietokannat_a_oe/>. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Nevalainen, Marja 2007: Hyvä Implementointi: Kulttuurista toiseen siirrettävän menetelmän käyttöönottoprosessi. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Liikunta ja terveystieteiden tiedekunta. Terveystieteiden laitos. Päivitetty 7.2.2007. Verkkodokumentti. <http://thesis.jyu.fi/07/URN_NBN_fi_jyu-200788.pdf>. Luettu 4.2.2009.
- Nevalainen, Marja – Harra, Toini 2007: Hyvä implementointi. Kuntoutus-lehti 30 (4) 38–42.
- Parkinson, Sue – Forsyth, Kirsty – Kielhofner, Gary 2004: A User's Manual for the Model of human occupation screening tool (MOHOST): version 1.1. Chicago: University of Illinois at Chicago, College of Applied Health Sciences.
- Ritsilä, Jaana 2002: Toimintaterapeuttien käsityksiä tahdosta ja kokemuksia Tahdon arviointimenetelmän käyttöönotosta. Pro gradu -tutkielma. Terveystieteiden laitos. Toimintaterapia. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ritsilä, Jaana 2009: Toimintaterapian lehtori. Jyväskylä. Sähköinen tiedoksianto 25.2.2009.
- Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Salo-Chydenius, Sisko 2001: Selvästi eteenpäin – päivittäisten toimien ja päihteiden käytön itsearviointi. Käyttöohje toimintaterapeuteille.
- Sulopuisto, Riitta 2006: Inhimillisen toiminnan malli. Johdanto toimintaterapiaprosessiin luentomuistiinpanot. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Suomen Akatemia 2008: Tutkimuseettiset ohjeet. Päivitetty 11.6.2008. Verkkodokumentti.<<http://www.aka.fi/fi/A/Tutkijalle/Rahoituksen-kaytto/Eettiset-ohjeet/>> Luettu 28.3.2009
- Robson, Colin 2001: Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Sinkkonen, Irmeli – Kuoppala, Hannu – Parkkinen, Jarmo – Vastamäki, Raino 2006: Käytettävyyden psykologia. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Verk-
kodokumentti. Päivitetty 28.4.2007.
<<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/images/stories/ammattieettiset.pdf>>. Luettu
27.2.2009.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Uusitalo, H. 1995: Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 2. painos. Porvoo: WSOY.

KÄYTTÖÖNOTOSSA HUOMIOITAVAT TEKIJÄT
--

**ENNEN KOULUTUSTA
HUOMIOITAVA**
Esimiesten sitoutuminen

- menetelmän sopivuus yhteisön arvoihin ja toimintastrategioihin
- tieto menetelmän käytöstä ja soveltamisesta
- tieto menetelmästä ja sen vaatimista resursseista
- koulutuksen vaatima panos
- käyttöönoton vaatima panos
- tiedottaminen koko henkilökunnalle
- kirjallinen yhteistyösuunnitelma
- yhteistyösuunnitelmaan sitoutuminen
- käyttöönottosuunnitelman laatiminen

Työyhteisön sitoutuminen

- tarve menetelmälle
- ennakkotieto menetelmästä
- sitoutuminen käyttöönottosuunnitelmaan
- koko työtiimin- tai työparin kouluttautuminen menetelmän käyttäjiksi

Koulutettavan sitoutuminen

- tarve kehittyä työssään ja kehittää työtään
- tarve menetelmälle
- menetelmän soveltuvuus omaan työhön
- menetelmän käyttökelpoisuus
- tieto menetelmän ja sen käyttöönoton vaatimasta panoksesta
- realistiset odotukset koulutukselta ja menetelmältä
- koulutukseen orientoiva ennakkotehtävä

Kouluttajan sitoutuminen

- huomioi koulutettavien tarpeet
- huomioi käyttökontekstin
- on kiinnostunut ja uskoo ko. asiaan

**KOULUTUKSEN AIKANA
HUOMIOITAVA**
Koulutuksen rakenne

- jaksotettu koulutus
 - ennakkotehtävä
 - lähiopetus
 - etäopetus
- käytännönläheinen
- ryhmätyöt
- koulutettavien kontekstiin sidotut harjoitukset
- monipuoliset harjoitukset

Koulutuksen sisältö

- menetelmän metodin opetus
- menetelmän määritteiden ja luokittelukriteerien opetus
- menetelmän välineiden käytönopetus
- menetelmän käytön eettisyys
- menetelmän vakuuttavuus

Koulutettavan osuus

- aktiivinen osallistuja
- henkilökohtainen käyttöönoton suunnitelma

Kouluttajat

- motivoiva- ja innostava ote
- itsenäiseen työskentelyyn tukeminen
- kannustava ja kriittinen palaute
- koulutettavien yhteistyön edistäminen
- tiedon välittäjänä toimiminen

**KOULUTUKSEN JÄLKEEN
HUOMIOITAVA**
Koulutuksen kantaalto

- koulutuksen jälkeen tehtävät käytännön harjoitukset, joista annetaan kirjallinen palaute
- verkkotutorointi lisäharjoitukset ja niihin mallivastaukset
- keskustelutuki
- vertaistuki
- päivityskoulutukset vuosittain

Esimiesten vastuu

- resurssien järjestäminen
- käyttöönoton toteutumisen seuranta ja valvonta
- kuuntelu, keskustelu
- innostava ja kannustava
- palautetta käytöstä
- menetelmän käyttöönoton vastuuhenkilön nimeäminen

Työyhteisön vastuu

- innostava ja salliva asenne
- kehitysmuutosmyönteisyys
- keskustelut
- opintopiiri toiminta

Koulutetun henkilön vastuu

- vastuu menetelmän käytöstä
- tieto-aidon päivitys määräajoin

Kouluttajan vastuu

- vastuu kantaallon toteutuksesta ja seurannasta
- koulutuspalautteen hyödyntäminen
- vuosittain tehtävä seuranta
- jatkokehitystyö
- oman osaamisen ylläpito

Volitional Questionnaire - Tahdon jatkumo

Lomake D

Lisäntynyt pätevyys ja kontrollin tunne

Tahdon jatkumon taso	Asiakas: _____ Päivämäärä: ____ . ____ . ____ Havainnointipaikka: _____	VQ - arviointi Tarvitsee paljon tukea Tarvitsee vähän tukea				
Saavutus	Etsii haasteita	E/H	P	E	S	O
	Etsii lisävastuuta	E/H	P	E	S	O
	Panostaa lisäämällä energiaa / tunnetta / huomiota	E/H	P	E	S	O
Pätevyys	KOPIOINTI KIELLETTY!					
	Yrittää ratkaista ongelmia	E/H	P	E	S	O
	Osoittaa tyytyväisyyttä suoritukseensa	E/H	P	E	S	O
	Pysyy toimintaan sitoutuneena	E/H	P	E	S	O
Tutkiminen	Osoittaa tavoitteellisuutta	E/H	P	E	S	O
	Osoittaa toiminnan olevan erityinen ja tärkeä	E/H	P	E	S	O
	Tuo esiin mieltymyksiään	E/H	P	E	S	O
	Kokeilee uusia asioita	E/H	P	E	S	O
	Aloittaa tehtävän / toiminnan	E/H	P	E	S	O
	Osoittaa uteliaisuutta	E/H	P	E	S	O

E/H = Ei havainnoitavissa: Toiminta ei mahdollistanut havainnointia

P = Passiivinen: Asiakas ei osoita toivottavaa toimintaa edes annetun tuen, jäsentelyn tai kannustuksen avulla

E = Epävarma: Asiakas empii ja epäröi, toimii maksimaalisen tuen, jäsentelyn tai kannustuksen avulla

S = Sitoutunut: Asiakas sitoutuu toimimaan minimaalisen tuen, jäsentelyn tai kannustuksen avulla

O = Oma-aloitteinen: Asiakas toimii oma-aloitteisesti, ilman tukea, jäsentelyä tai kannustusta

Tahdon jatkumon tulkinta

Tutkimisen taso: Asiakkaalla on halua osallistua toimintaan ympäristössään mielihyvän ja ilon saavuttamiseksi. Ottaa vähäisiä riskejä.

Pätevyyden taso: Asiakas haluaa toimia aktiivisesti vuorovaikutuksessa ja vaikuttaa ympäristöönsä, taitoihinsa ja suorituksensa tasoon.

Saavutuksen taso: Asiakas ponnistelee nostaakseen suoritusasoaan ja saavuttaakseen onnistuneen lopputuloksen.

KANTA-HÄMEEN
SAIRAANHOITOPIIRIN KUNTAYHTYMÄ

Hoitotyön tutkimuslupa-anomus / päätös

Hakija / hakijat	Mirjami Pesonen ja Laura Virtanen Hyvinvointi ja toimintakyky Toimintaterapian koulutusohjelma, SG06K1 Metropolia Ammattikorkeakoulu
Osoite ja puhelinnumero	Tukholmankatu 10 00290 Helsinki puh. 040 833 7955 (Pesonen) ja 044 525 7083 (Virtanen) Metropolia vaihde 020 783 5000
Opinnäytetyö	The Volitional Questionnaire - Tahdon arviointimenetelmän käyttökokemuksia Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapiassa ☒ Opinnäytetyö / AMK ☐ Lisensiaatin tutkimus ☐ Pro gradu ☐ Väitöskirja ☐ Muu
Tutkimuksen / opinnäytetyön tiivistetty kuvaus (liitteenä tutkimussuunnitelma)	Opinnäytetyömme aiheena on tutkia miten The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmä (2007) soveltuu Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapeuttien Anne Rekolan ja Paula Laasasen työvälineeksi tahdon alueen arviointiin ryhmä- ja yksilötilanteissa. Tätä varten olemme tehneet raakasuumennoksen The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän uusimmasta versiosta 4.1. Opinnäytetyössämme on tavoitteena tutkia arviointimenetelmän soveltuvuuden lisäksi raakasuumennoksen käytettävyyttä.
Tarvittaessa eettisen toimikunnan lausunto (liitteenä)	
Ohjaaja(t) (pvm, nimi ja oppilaitos)	Tarja Keltto (Tt, opettaja) ja Ulla Vehkaperä (Ttm, lehtori) Hyvinvointi ja toimintakyky Toimintaterapian koulutusohjelma Metropolia ammattikorkeakoulu
Hakijan allekirjoitus	 Mirjami Pesonen Laura Virtanen
Tutkimusluvan myöntäminen	☒ Myönnetty <u>2. 1. 2009</u> ☐ Ei myönnetty _____ 20____ Perustelu:
Allekirjoitus / nimen selvennys	 MARJO SATTOMAA 4H HUOMIUTUS: LUPA KOSKEE ARVIINTIMENETELMÄN SOVELTUVUUSTESTAAMISTA. JOS TESTAAMISEN LIITTYÄ POTILASIIKIN KOKEMUSA KONTAKTISTA TAI POTILASTUTUUKSIA KÄYTTÄÄ, LUPA ON MYÖNTÄMÄ KANTA-HÄMEEN EETTISELTÄ TOIMIKUNNASTA.
Päätös annettu tiedoksi hakijalle	<u>2. 1. 2009</u> (postikatu) Alkuperäinen hakijalle Kopio kirjaamoon

KYSELYLOMAKE VQ -ARVIOINTIMENETELMÄN KÄYTÖSTÄ

Arviointipäivä: ____ / ____ / 2009

1 TYÖNTEKIJÄ / TYÖNTEKIJÄT

Toimintaterapeutti: _____

 Toiminnan mahdollistaminen Havainnointi Pisteyttäminen

Toimintaterapeutti: _____

 Toiminnan mahdollistaminen Havainnointi Pisteyttäminen

Joku muu työntekijä (nimi ja ammatti): _____

 Toiminnan mahdollistaminen Havainnointi Pisteyttäminen
2 ASIAKAS / ASIAKKAAT
 Yksilötilanne Ryhmätilanne

Tyttö / tyttöjä _____

Poika / poikia _____

Tyttöjen iät: _____

Poikien iät _____

Kuinka mones VQ -arviointikerta? 1. 2. 3. 4.

☐	Osallistuu arviointiryhmään (4 kertaa)
☐	Osallistuu arviointiin osastojaksolla
☐	Osallistuu arviointiin poliklinikalla
☐	Muu syy, mikä?

3 VQ -ARVIOINNIN KONTEKSTI

Arviointiympäristö: _____

Toiminnan kuvaus. Rastita kuvaavin vaihtoehto ja kirjoita mikä toiminta:

☐	Luovat toiminnot (Mikä?)
☐	Liikunta (Mikä?)
☐	Keittiötoiminnot
☐	Kädentaidot (Mikä?)
☐	Pelaaminen (esim. pöytäpelit, korttipelit ym.)
☐	Henkilökohtainen ADL (Mikä?)
☐	Retki / Asiointi
☐	Muu, mikä?

4 VQ:N KÄYTTÖKOKEMUKSET ASIAKASTILANTEESSA**4a Arviointimenetelmän soveltuvuus**

1 = erittäin huonosti 2 = huonosti 3 = kohtalaisesti 4 = hyvin 5 = erittäin hyvin

1. Miten havainnointi onnistui arviointitilanteessa?	1	2	3	4	5
Kuvaile:					
2a. Miten työntekijöiden työnjako toimi?	1	2	3	4	5
Kuvaile:					
2b. Pystyin toteuttamaan toiminnan mahdollistamisen, havainnoinnin ja pisteyttämisen yksin.	1	2	3	4	5
Kuvaile:					

1 = en ollenkaan 2 = vähän 3= jonkin verran 4 = paljon 5 = erittäin paljon

5. VQ:n käytöstä oli kyseisen nuoren tilanteessa hyötyä suhteessa työmäärään.	1	2	3	4	5
6. Kohtasin havainnoinnin aikana ongelmia.	1	2	3	4	5
Minkälaisia?					
7. Kohtasin pisteyttämisen aikana ongelmia.	1	2	3	4	5
Minkälaisia?					

4b Arvioinnista saatavan tiedon hyödyntäminen

1 = erittäin huonosti 2 = huonosti 3= kohtalaisesti 4 = hyvin 5 = erittäin hyvin

8. Pystyn hyödyntämään VQ:n avulla saamaani tietoa terapian suunnittelussa.	1	2	3	4	5
Miten?					
9. Pystyn hyödyntämään VQ:n avulla saamaani tietoa lausunnon kirjoittamisessa.	1	2	3	4	5
Miten?					
10. Pystyn hyödyntämään VQ:n avulla saamaani tietoa moniammatillisessa yhteistyössä.	1	2	3	4	5
Miten?					
11. Pystyn hyödyntämään VQ:n avulla saamaani tietoa terapiasuhteessa nuoren kanssa.	1	2	3	4	5
Miten?					
12. Pystyn hyödyntämään VQ:n avulla saamaani tietoa perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä.	1	2	3	4	5
Miten?					

OHJEET KYSELYLOMAKKEEN TÄYTTÄMISTÄ VARTEN

Yleistä

Täyttäkää *kumpikin toimintaterapeutti oma* kyselylomakkeenne *jokaisen arviointitilanteen* jälkeen (ei jokaisesta asiakkaasta erikseen).

1. Arvioija /arvioijat

Kirjoita jokaisen arviointiin osallistuvan toimintaterapeutin nimi. Kirjaa lisäksi muu mahdollinen työntekijä (nimi, ammatti). Rastita työnjako (vaikka arviointitilanteessa olisi ollut vain yksi toimintaterapeutti). Toisin sanoen, mistä toimintaterapeutti arviointitilanteessa vastasi: toiminnan mahdollistaminen, havainnointi ja/tai pisteytys?

2. Asiakas / asiakkaat

Rastita onko kyse yksilö- vai ryhmätilanteesta. Merkitse kuinka monta tyttöä/poikaa tilanteeseen osallistui sekä mitkä heidän ikänsä ovat. Merkitse kuinka mones arviointikerta asiakkaan/ryhmän kohdalla, sekä arviointiin tulon syy.

3. VQ -arvioinnin konteksti

Kirjaa arviointiympäristö (esim. keittiö, toimintaterapiatila, osasto jne.). Rastita kuvaavin vaihtoehto ja kirjaa, mikä toiminta.

4 VQ:N KÄYTTÖKOKEMUKSET ASIAKASTILANTEESSA

4a Arviointimenetelmän soveltuvuus

Vastaa sekä numeerisesti että kuvaile lyhyesti. Vastaa joko kysymykseen 2a **tai** 2b, riippuen siitä onko arviointitilanteessa yksi vai kaksi työntekijää. Älä vastaa molempiin kysymyksiin!

4b Arvioinnista saatavan tiedon hyödyntäminen

Vastaa sekä numeerisesti että kuvaile lyhyesti.

5. Ongelmatilanteissa otathan yhteyttä:

Mirjami Pesonen: XXX XXXXXXXXX

Laura Virtanen: XXX XXXXXXXXX

VQ -ARVIOINTIMENETELMÄN IMPLEMENTOINTIPROSESSIN HAASTATTELUKYSYMYKSET

Haastattelupäivä: ____ / ____ 2009

Haastattelija: _____

Kirjaaja: _____

Haastateltavat: _____

**MINKÄLAISIA ASIOITA ON OTETTAVA HUOMIOON ENNEN KÄYTTÖÖNOTTOA? MIKÄ
ONNISTUI? MITÄ OLISI VOINUT TEHDÄ TOISIN?**

1. Miten esimies suhtautui uuden arviointimenetelmän käyttöönottoon?

2. Miten työyhteisö suhtautui uuden arviointimenetelmän käyttöönottoon?

3. Mitkä tekijät vaikuttivat omaan sitoutumiseen?

4. Miten kuvailisitte opiskelijoiden toimintaa käyttöönottoprosessin alussa?

MITÄ PITÄISI HUOMIOIDA KÄYTTÖÖNOTON AIKANA?

5. Saitteko riittävästi tukea arviointimenetelmän käyttöönotossa (perehdyttäminen, käyttäminen, ongelmatilanteet)? Minkälaista tuki oli?

6. Jos ette, minkälaista tukea olisitte kaivanneet ja keneltä?

7. Miten kuvailisitte omaa toimintaanne käyttöönottoprosessin aikana (esim. keskinäinen yhteistyö, aikaresurssit, oma aktiivisuus)?

8. Miten kuvailisitte opiskelijoiden toimintaa käyttöönottoprosessin aikana?

MITÄ PITÄISI HUOMIOIDA KÄYTTÖÖNOTON JÄLKEEN?

9. Mitkä tekijät vaikuttavat arviointimenetelmän käytön jatkumiseen tulevaisuudessa?

10. Aiotteko käyttää arviointimenetelmää jatkossa?

11. Minkälaista tukea tarvitsisitte arviointimenetelmän käyttämiseen tulevaisuudessa?

VQ -ARVIOINTIMENETELMÄN RAAKASUOMENNOSTA KOSKEVAT HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Miten raakasuomennoksen olemassaolo vaikutti arviointimenetelmän käyttöönottoon?

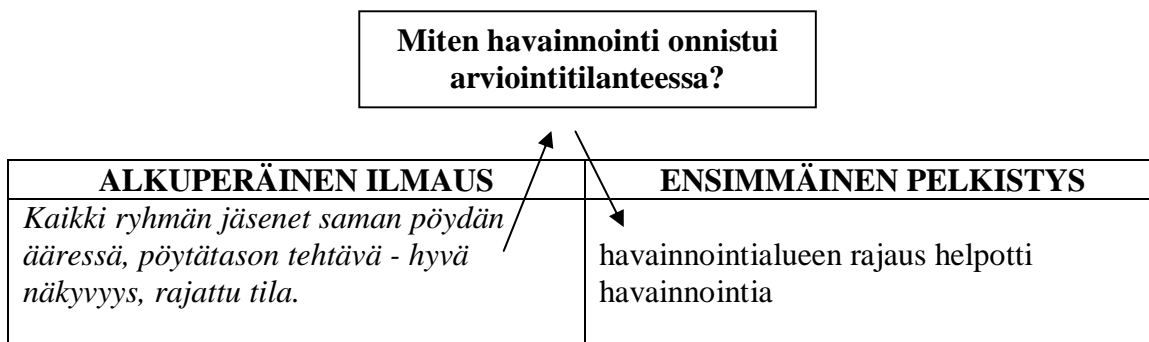
2. Oliko käsikirjan raakasuomennoksen kieliasu helposti luettavaa? Olivatko käsitteet ymmärrettäviä? Mikä tuotti hankaluuksia ja miksi? Käytitkö apuna arviointimenetelmän englanninkielistä versiota?

3. Olivatko lomakkeiden suomennokset selkeitä? Mikä niissä oli hyvää, entä huonoa?

4. Korjausehdotuksia?

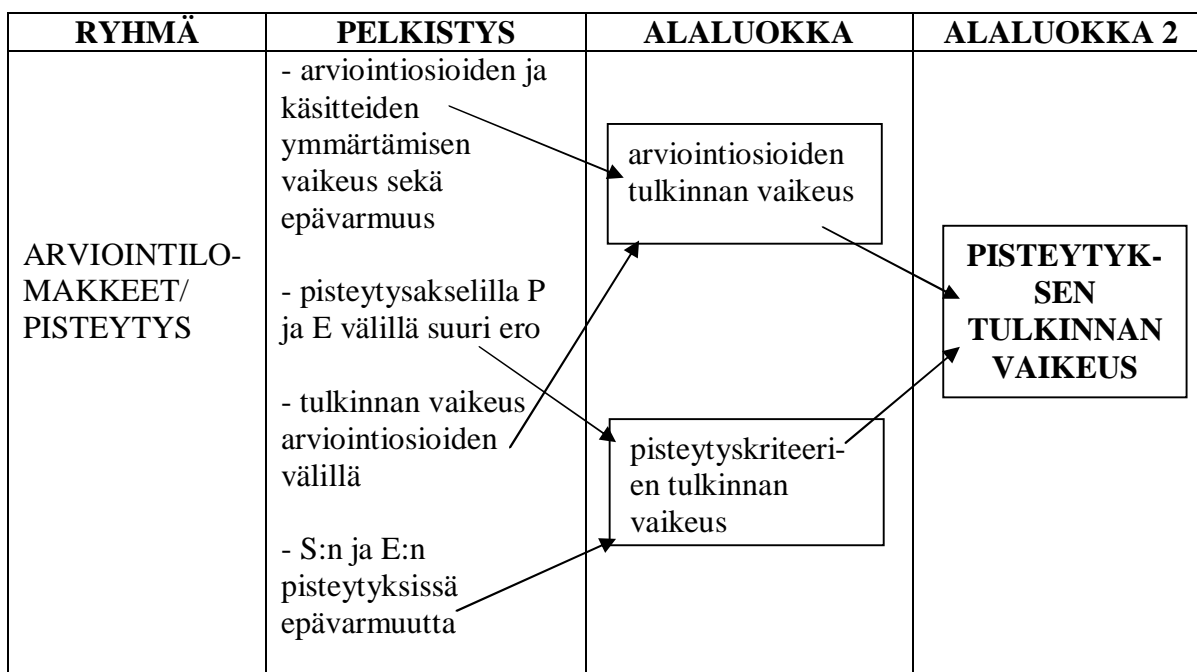
PELKISTYSTEN MUODOSTAMINEN KYSELYLOMAKKEEN VASTAUKSISTA

Ensimmäisessä pelkistysvaiheessa peilasimme toimintaterapeuttien vastauksia kysymysasetteluun, jotta pystyimme myöhemmin ymmärtämään pelkistyksistä asiayhteyden ilman alkuperäiseen aineistoon palaamista (KUVIO 1).

KUVIO 1. Esimerkki ensimmäisestä pelkistämistaulukosta.

Toisessa pelkistysvaiheessa ryhmittelimme ensimmäisen vaiheen pelkistykset. Ryhmien alla olevat pelkistykset yhdistimme uusiksi alaluokiksi, jotka kokosimme sen jälkeen toiseksi alaluokaksi (KUVIO 2). Näistä muodostuivat varsinaiset tutkimuksemme tulokset.

KUVIO 2. Esimerkki alaluokkien muodostumisesta.

Pelkistysten muodostamisissa on käytetty Tuomen ja Sarajärven (2009) ohjeita, jotka löytyvät kirjasta Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

3.4.2009

Metropolia Ammattikorkeakoulun
Toimitaterapeuttiopettajat/
kenttävastaavat
HELSINKI

Yhteistyö opinnäytetyön tekemisessä työelämän toimintaterapeuttien ja opiskelijoiden välillä kevät-08-kevät-09

Toimitaterapeuttiopiskelijat Laura Virtanen ja Mirjami Pesonen ottivat keväällä -08 asianmukaisella tavalla yhteyttä tiedustellen mahdollisuutta opinnäytetyön tekemiseen yhteistyössä työelämän toimintaterapeuttien kanssa.

Opiskelijoiden tapa toimia; aloittaa tehtävä ja viedä se loppuun suunnitelmallisesti on sujunut tehtävä- ja vuorovaikutustasolla ilman ongelmia. Opiskelijoista on puhkunut into päästä tuomaan teoriassa pohtimiaan välineitä käytännön työhön eli projekti on palvellut kumpaakin osapuolta hyvin. Tutkimuslupa-asiat he hoitivat hyvin ja oikeassa järjestyksessä. Opiskelijat ovat hyvin huolehtineet omasta osuudestaan, tuoneet riittävästi muokattua välineistöä käytännön tutkimustilanteeseen. Työntekijöiden oma aikataulutusta on osaltaan estänyt maksimaalista suoriutumista niin, että olisimme pystyneet hyödyntämään kaikkea meille ohjeistettua ja lähetettyä materiaalia.

Kumpikin osapuoli tunnisti projektin lopussa uusien menetelmien juurruttamisen käytännön työelämään vaativan huomattavan paljon aikaa sekä alkuvaiheessa, kliinisen työn osioissa että loppupohdintojen mahdollistumiseksi. Osaltaan tähän olivat miinusmerkkinen vaikuttamassa sekä arvioitavien potilaiden sairastumiset että terapeuttien lomien jne., mutta opiskelijoiden esteellisyys ei tullut esiin missään vaiheessa, vaan pikemminkin joustavuus tulla paikalle hyvin varustettuna sekä materiaalia että mielenkiintojen tasolla. Opiskelijat pitivät yhteyttä myös tehtävän kliinisen toteuttamisen vaiheissa varmistellen menetelmän käytön sujuvuutta ja olivat valmiita antamaan lisäohjausta ja tukea tarvittaessa. Käännösteksti oli mielestämme sujuvaa ja hyvin ymmärrettävää joskin pisteytyksessä tulevat esiin kulttuurilliset erot juuri kieliasun kautta- kuitenkin mielestämme opiskelijat olivat nähneet huomattavan paljon vaivaa ja heillä itselläänkin olisi ollut enemmänkin innostusta kuin mitä aikataulu antoi myöden tutkia ja pohtia juuri oikeanlaisten ”termien” löytymistä pisteytyksen tueksi.

Kokonaisuutena voimme todeta yhteistyöosioiden, materiaalin ja uuden ”tuotteen” lanseerauksen sujuneen asiallisesti, innostuneesti ja laadukkaasti-jäämme vain nyt odottelemaan loppuraporttia kiitollisin mielin.

Hämeenlinnassa 3.4.2009

Paula Laasanen

toimitaterapeutti
nuor.psyk.osastot/K-HKS

Anne Rekola

toiminta- ja taideterapeutti
nuor.psyk.pkl/K-HKS